

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1936.

Första kammaren.

Nr 36.

Tisdagen den 26 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 2 e. m.; och dess förhandlingar leddes av herr förste vice talmannen.

Herr *Hamrin* anmälde, att han åter infunnit sig vid riksdagen.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **Sandler**, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Bagges interpellation angående Sveriges ställning till Nationernas förbund och herr Lindhagens interpellation angående en Nordens fredsplan för alla världsdela-^{Ang. Sveriges ställning till Nationernas förbund m. m.} lars fred, erhöll ordet och anförde: Herr talman! Vid detta sammanträde har jag att besvara tvenne till mig riktade interpellationer. Bägge interpellanterna hava en gemensam utgångspunkt i det aktuella läget och avhandla samma problem om folkförbundets framtid och Sveriges ställning. Jag har därför ansett det naturligt att besvara dem samtidigt, huru olikartade de bägge interpellanternas framställning och deras ambitioner än må vara.

Det aktuella läget innebär obestriddligen en allvarlig kris för folkförbundet. Denna har direkt utlösts ur den italiensk-abessinska konfliktens förlopp. Jag vill då först ge några data ur denna nutidshistoria om huru en medlem i Nationernas förbund blir i ett angreppskrig trots folkförbundets stöd militärt krossad och av angriparen proklamerad hemfallen under dennes suveränitet.

Den 28 september 1923 upptogs Abessinien till medlem av Nationernas förbund genom enhälligt beslut, som varmt förordats av Italien och Frankrike.

Under år 1925 förekom mellan England och Italien en noteväxling angående deras intressen i Abessinien. Abessinien protesterade hos Nationernas förbund och dess motaktion kröntes med framgång.

År 1928 slöts mellan Abessinien och Italien en traktat, vari regeringarna förpliktade sig att utan att tillgripa vapenmakt till ett förliknings- och skiljedomsförfarande hänskjuta olösta tvistefrågor.

Hösten 1934 ökad italiensk aktivitet i Ostafrika. Förhandlingar med Frankrike leda efter årsskiftet till uppgörelse i Rom, innefattande bl. a. intressen i Abessinien.

Den 5 december 1934 inträffade intermezzot vid Ual-Ual. Abessinien gjorde sin första hänvändelse till Nationernas förbund den 14 december.

3 januari 1935 appellerade Abessinien till förbundsrådet med åberopande av art. 11. Under rådsammanträdet förmåddes Abessinien att icke begära tvistefrågans omedelbara upptagande. Rådsbehandlingen inskränktes till inregistrering av ett direkt meningsutbyte mellan Italien och Abessinien om förhandlingar enligt 1928 års traktat. Vid detta sammanträde inbjöds ingen abessinsk representant att taga säte vid rådsbordet.

Under februari började den italienska mobiliseringen och trupptransporterna till Ostafrika.

17 mars appellerade Abessinien till rådet åberopande pakten, artiklarna 11 och 15. Den 15 april ajournerade rådet frågan till maj.

Ang. Sveriges ställning till Nationernas förbund m. m. (Forts.)

25 maj behandlades ärendet, men fortfarande som ett direkt mellanhavande att behandlas icke enligt paktens regler utan med tillämpning av vänskaps-traktaten.

25 juni sammanträdde förliknings- och skiljemännen och ajournerade sig till juli. Den 25 juli konstateras skiljemännens oenighet.

Samtidigt belägges i England vapenexport till både Italien och Abessinien med embargo, en politik, som följdes av de flesta regeringar.

3 augusti ny rådsbehandling. Fortfarande inom samma ram. Rådet underrättas om att England, Frankrike och Italien komma att behandla den abessinska frågan på en konferens dem emellan i Paris.

16 augusti förkastar italienska regeringen det förhandlingsanbud, om vilket England och Frankrike enats.

3 september faller skiljedomen. Den förklarade ingen av parterna ansvarig. Affären Ual-Ual och därmed sammanhängande intermezzon var sålunda bilagd.

4 september mottar förbundsrådet ett italienskt memorandum, som begär, att Abessinien icke skall längre betraktas som likvärdig förbundsmedlem. Abessinien begär ånyo tillämpning av art 15.

6 september konstituerar rådet en femmannakommitté för att söka uppnå förlikning. Den 26 september förkastar italienska regeringen kommitténs förslag, accepterade som grundval av Abessinien.

Rådet sammanträder som trettonmannakommitté, Italien då undantaget, för att utarbeta rapport enligt art. 15.

2—3 oktober överskrida italienska trupper gränsen och den 7 oktober förklara samtliga rådsmedlemmar med undantag för Italien, att Italien gått till krig med kränkande av sina förpliktelser enligt paktens.

9 oktober sammanträder församlingen. Dess medlemmar med undantag av Albanien, Österrike och Ungern förena sig om den slutsats, som vid rådsbehandlingen enhälligt uttalats. För tillämpning av art. 16 tillsätta medlemsstaterna en koordinationskommitté.

Under tiden 11—19 oktober överenskommes i denna de ekonomiska och finansiella sanktionsåtgärderna mot Italien med ikraftträdande den 18 november av den viktigaste, importspärren.

6 november rekommenderade koordinationskommitténs underorgan, adertonmannautskottet, hos regeringarna en utvidgning av sanktionsförfarandet till bl. a. olja, järn och stål.

6—8 december prepareras i Paris Laval-Hoare-planen för konfliktens avveckling, och den 20 december konstateras i förbundsrådet planens förolyckande. Samtidigt mötte den ajournerade adertonmannakommittén utan att fatta något beslut rörande de rekommenderade utvidgade sanktionerna.

Nytt rådssammanträde den 22 januari utan resultat. Adertonmannakommittén beslutar att låta utreda oljespärrens tekniska sida. Sammanträde för att fatta beslut angående oljespärren avsett äga rum i början av mars.

3 mars beslutar rådskommittén att i stället företaga en ny förlikningsaktion.

Vid rådssammanträde 20 april konstateras sista förlikningsförsökets misslyckande. Lägets behandling uppskjutes till rådsmötet i maj.

Det militära sammanbrottet fullbordas under april:

kejsaren slagen i början av månaden; Dessies fall 15 april; kejsarens flykt 2 maj.

Den 9 maj 1936 proklamerar det fascistiska imperiet med Abessinien införlivat under italiensk suveränitet.

Dessa data har jag velat anföra ur Abessiniens historia, sedan det blivit medlem i Nationernas förbund.

Ang. Sveriges ställning till Nationernas förbund m. m. (Forts.)

Folkförbundet står inför konstaterandet av ett misslyckande, som icke kan fördöljas och icke bör förskönas. Kriget kunde icke förebyggas. Kriget kunde icke därefter hejdas. Dess aktuella resultat har intet att skaffa med folkförbundets principer. Det är överhuvud ej fråga om en fred utan om en militär ockupation. Det reguljära kriget är slut, det har efterträtts av pax romana.

I de reflexioner, som äro att göra över detta händelseförlopp, finns det anledning att särskilt dröja vid perioden före angreppet. Frågan förekom första gången i förbundsrådet i januari. En rådsbehandling enligt paktens föreskrifter kom genom ajourneringarna att äga rum först i september. Redan i februari hade de italienska truppsändningarna begynt. Abessinien, som i januari begärt tillämpning av art. 11, begärde i mars, att art. 15 skulle tillämpas. Ingen sådan behandling ägde då rum. I stället togo de intresserade stormakterna i sin hand den uppgift, som tillkom rådet, och sökte finna en utväg i direkta förhandlingar mellan parterna. Men då gränsintermezzona, vilka voro det enda föremålet för dessa förhandlingar, hade likviderats genom skiljedom, visade sig den verkliga konflikten naket framträda, starkt förvärrad genom under tiden vidtagna krigsförberedelser och tillspetsad i Italiens anspråk, att Abessinien ej längre finge behandlas som medlem i förbundet. Det kan icke göras gällande, att rådet under denna långa period fyllt den roll, som förbundspakten anvisar. Grunder hava anförts för denna uraktlåtenhet. Själva faktum låter sig ej bortresonera.

En annan reflexion måste också göras. Under det krigshotet mot Abessinien blev alltmer uppenbart och krigsförberedelser vidtogos från andra partens sida, blev den av faran hotade staten av de flesta och särskilt de viktigaste medlemmarna av förbundet avstängd från att skaffa sig ökade försvarsmedel. Ett dubbelsidigt embargo måste enligt sakens natur i den föreliggande situationen verka till den presumtive angriparens förmån.

Detta var alltså läget före rådets och församlingens sammanträde i september. Rådets och stormakternas behandling av affären hade medfört en allmän misstro angående den insats Nationernas förbund komme att göra.

I detta läge var det jag framhöll, som herr Bagge citerat i sin interpellation, att nu skulle det visa sig, huruvida förbundet var funktionsdugligt eller icke. Jag minnes den skeptiska stämning, i vilken resan till Genève företogs, och likaså den famlande stämningen därnere, innan sir Samuel Hoare's tal hade hållits. Då var frågan, om förbundet ingenting alls skulle göra eller anta en platonisk resolution. Vid bedömandet nu bör man beakta hela konfliktförloppet, ej blott den del därav, som faller efter den kollektiva aktionens startande.

Beträffande denna aktions saldo i närvarande stund vill jag anföra följande synpunkter.

Uteslutningen av militära sanktioner hade skett redan genom stormakternas inbördes överläggningar. Självfallet kunde intet yrkande i den riktningen väntas från andra stater, starkt intresserade av att ett afrikanskt krig icke blev samtidigt ett europeiskt. Kritik må den utöva, som kunnat och varit villig ställa soldater och örlogsskepp till disposition.

Begränsningen av de ekonomiska sanktionerna skedde på grund av förbundets bristande universalitet, ett förhållande, som just i fråga om ekonomiska påtryckningars verkningar kan ha en avgörande betydelse. Denna synpunkt föranledde det ursprungliga urvalet beträffande exportförbjudna varor.

Utvidgningen av sanktionerna till att omfatta vissa andra artiklar, särskilt oljan, mötte sedermera en annan svårighet. Denna i princip beslutade utvidgning blev konsekvent ajournerad och därmed i verkligheten saboterad. Då exportförbuden skulle avse just de för krigföringen direkt betydelsefulla va-

Ang. Sveriges ställning till Nationernas förbund m. m. (Forts.)
 rorna och man redan i första urvalet gått så långt som till järnmalmen, fanns det de starkaste skäl att innesluta oljan. Men här framträdde förlamande, att enighet icke nåddes mellan Frankrike och England.

Under de veckor, som gått efter de första sanktionsbesluten, hade i realiteten förbundets sanktionspolitik och den nya amerikanska neutralitetspolitiken kommit att så närma sig varandra i avseende å de faktiska verkningarna, att effektivitet i tillämpningen kunde påräknas även i sådana stycken, där den icke förelåg i mitten av oktober. Jag betraktar som dramats vändpunkt den höstvecka, då den amerikanska exporten av olja var de facto inställd och Europa svarade med ajournering. Självfallet sade man sig på andra sidan Atlanten, att neutraliteten icke kan använda skarpare medel mot en angripare än den solidaritetspolitik, till vilken sanktionsstaterna voro förbundna. Aldrig hava neutralitetspolitik och solidaritetspolitik varit varandra så nära i praktisk växelverkan. Ett världshistoriskt tillfälle var förspilt.

Effekten av de sålunda begränsade ekonomiska sanktionerna har visserligen ändock varit betydande och förhoppningarna på deras resultat ingalunda ogrundade. Några upplysningar skola belysa denna sida av saken.

Enligt uppgifter för 52 länder uppgick dessa länders import från Italien i november 1935 till ett värde av 25.45 miljoner gulddollar, för att sjunka till 16.84 miljoner i december och 9.97 miljoner i januari 1936. Sistnämnda siffra innebär en nedgång av importen med 48 % jämfört med motsvarande fjolårs-siffra. I statistiken ingå de i sanktioner ej deltagande länderna.

För 51 länder föreligga uppgifter för februari utvisande en nedgång i importen från Italien med 60 %. Häre ingå de europeiska länder, som ej delta i sanktionerna.

För mars 1936 föreligga icke ännu tillräckligt representativa siffror. En viss ökning konstateras i fråga om gruppen icke-sanktionsländer.

I fråga om sanktionernas inverkan på Italiens guld-kassa och valutareserv föreligger en beräkning, enligt vilken denna reserv sedan sanktionernas början till april nedgått med närmare hälften.

Beträffande handelsutbytet mellan Sverige och Italien må anföras, att importen från Italien nedgått på sätt framgår av följande värdesiffror:

november 1935	2,518,000	kronor
december	»	979,000	»
januari 1936	395,000	»
februari	»	168,000	»
mars	»	108,000	»

Värdet av importen under mars 1935 utgjorde 2,573,000 kronor.

Att import från Italien redovisas i vår statistik efter importförbudets ikraftträdande har sin väsentliga grund däri, att varorna ej statistiskt redovisas förrän i samband med uttagandet från tullnederlag eller frihamn.

Jag anser det vara nödvändigt att känna det samlade, till betydande del ännu oredovisade resultatet för att icke efter sammanbrottet i Abessinien fullständigt felbedöma det ekonomiska sanktionsvapnets verkningegrad. I fråga om det aktuella läget spelar det ingen roll, att det kunde ha gått annorlunda under den eller den förutsättningen.

Nu är lätt att se en väsentlig felkalkyl. Och i den punkten hade all tillgänglig militärexpertis felbedömt möjligheterna. Sanktionspolitiken i denna omfattning var baserad på att Abessiniens motståndskraft icke skulle vara bruten före stora regntidens inträde och att det ekonomiska trycket därefter skulle göra Italien benäget för en uppgörelse. Man har tagit grundligt miste.

Ang. Sveriges ställning till Nationernas förbund m. m. (Forts.)

De militära maktmedlen visade sig trots alla svårigheter verka snabbare än det ekonomiska vapnet.

Det fanns också en annan förutsättning för aktionens lyckliga genomförande, nämligen att inga svårartade nya internationella komplikationer skulle inträffa. Den förhoppningsfulla stämning, i vilken församlingen åtskildes i höstas, och föreställningarna då om en verklig renässans för folkförbundspolitikerna som en bestämmande maktfaktor hade följande grund: Får denna aktion framgång, så blir resultatet en hälsosam preventiv verkan i avseende å andra fredsstörande faktorer. Och nya komplikationer syntes icke sannolika en avsevärd tid framåt. Med hänsyn till denna allmänna förutsättning låg det ju särskild vikt på, att den kollektiva aktionen skulle inbärga sitt resultat relativt snabbt, innan något allvarligt hände. Det blev icke så. Den 7 mars inryckte de tyska trupperna i den demilitariserade zonen, och folkförbundet — ej blott de direkt berörda makterna — ställdes inför ett nytt allvarligt problem.

Det är icke min mening att ur utgången av detta abessinska experiment dra någon generaliserad slutsats om ekonomiska sanktioners effektivitet i andra fall. Tydligt framträder i vart fall den stora betydelsen av att den militära motståndskraften icke blir snabbt nedbruten. Ett empiriskt avgörande utslag kan icke föreligga i och med en enda erfarenhet. Svaret på frågan om man kan lita på att paktens principer kunna genomföras även gentemot en stormakt, tidigare tveksamt, är nu, tills vidare, negativt. Mera lär väl icke för det närvarande kunna konstateras.

I min framställning önskar jag även inrymma en återblick på det ställningstagande, som förekommit från svensk sida.

Det har städse framhållits, att det är uteslutande i sin egenskap av folkförbundsmedlem som Sverige tagit del i denna aktion. Något annat intresse har icke förelegat. Att Sverige fört förhandlingar om och slutat handelsavtal med Abessinien har icke haft annan karaktär än många andra liknande förhandlingar för att erhålla mest gynnad nationsställning på avlägsna marknader. Det enda anmärkningsvärda däri var, att svenska regeringen ansåg sig böra framhärda trots att italienskt missnöje kunde vara att påräkna. Detta avtal är för övrigt alltjämt oratificerat.

Konfliktfrågan berördes första gången offentligen från svensk sida vid interpellationssvaret i denna kammare för drygt ett år sedan. Då uttalades från min sida, att ett normalt fullföljande av folkförbundsproceduren, i den mån föreliggande frågor icke blivit i annan legal ordning lösta, vore ett gemensamt folkförbundsintresse. Under sommaren 1935, då vapenexportfrågan blev aktuell i olika länder och ett dubbelsidigt vapenembargo flerstädes infördes, blev något sådant icke pålagt i vårt land, regeringen ansåg sig böra behålla sin fulla handlingsfrihet, till dess en konkret licensbegäran förelåg. Offentligen framhöll jag då både den allvarliga principiella innebörden i att vid krigshot göra den part, som var hotad, försvarslös, och svårigheten för en enskild stat att taga ställning, vilket utmynnade i ett förord för kollektiv prövning genom folkförbundet om förutsättningarna för fri vapenexport eller vapenembargo.

Under förbundsförsamlingen hösten 1935 framförde jag å svenska delegationens vägnar ett beklagande av de upprepade uppskoven och över att rådet ej tidigare mäktat hejda de militära förberedelserna samt framhöll vikten av förbundsaktens likmässiga tillämpning för små och stora stater. Tillsammans med de nordiska grannarna arbetade den svenska delegationen för att kollektiviteten skulle i full utsträckning tillämpas vid samråd om sanktionsåtgärder. Sveriges representant har sedan medverkat i koordinationskommittén och adertonmannautskottet till samtliga rekommendationer i sanktionsfrågan. Så skedde

Ang. Sveriges ställning till Nationernas förbund m. m. (Forts.)
även den 6 november, då principbeslut fattades rörande de utvidgade sanktionerna. I december månad, vid tidpunkten för Laval-Hoare-planens behandling i Genève, då sanktionsutskottet sammanträdde för att ajournera sig, avgav det svenska ombudet en förklaring, som betygade vår beredskap att alltjämt lojalt medverka. Instruktionerna ha icke heller sedermera förändrats.

Vad tillämpningen i Sverige beträffar framgår det rigorösa sätt, på vilket sanktionsbesluten genomförts, av följande upplysningar om de dispenser, vilka beviljats under sanktionstiden från importspärren. De äro:

13.5 m. siden; ett dragspel, som redan inkommit till tullanstalt i Sverige; effekter, tillhörande de svenska missionärerna; en tavelram, inköpt under resa i Italien; en oljemålning, erhållen som gåva; ett kylaggregat, avsett för avprovning vid sökandens laboratorium; en låda med elektrotekniska specialapparater, vilka tillverkats i Sverige och på sin tid sänts till Italien för demonstrering; 10 burkar piller; två glasornament, tillhörande elektrisk krona; en innerturbin, införd för reparation och återutförelse; låda innehållande en ventil till en regulator, samma syfte.

Slutligen nämner jag utfärdandet 13 maj av kreditspärrkungörelsen.

Sant är, att ett direkt mellanhavande mellan Sverige och Italien under denna tid uppkommit, ännu ej reglerat, det som föranletts av bombardemanget å den svenska ambulansen. Men denna angelägenhet har av svenska regeringen behandlats som en sak för sig, som icke haft att göra med eller påverkat vårt ställningstagande beträffande den kollektiva aktionen. På intet stadium och i intet hänseende har motsättningen till Italien från svensk sida skärpts utöver vad som ofrånkomligt föranletts av ett lojalt utövande av vårt medlemskap i folkförbundet.

Jag menar följaktligen, att Sverige fullgjort hela sin plikt och intet annat än sin plikt genom sin hållning i denna konflikt. Det har därvid ådagalagts samma respekt för förbundspaktens principer, som varit vägledande i den mandjuriska krisen och under Chaco-kriget. Därmed är dokumenterat, att vi icke tagit ställning mot en viss makt utan för den allmänna rättsordningen. Sin beredvillighet att, på rådets anmaning och efter egen prövning, göra en insats även utöver gränserna för sina förpliktelser har vårt land ådagalagt i Saar.

Vår uppfattning om den internationella rättsordningen som ett gemensamt intresse omfattas lyckligtvis alltjämt av många andra nationer. Särskilt äro vi uti gemensamma åskådningar förbundna med de stater, som hållit sig obundna av allianser och politiska kombinationer. Dessa hava nu alla att se situationen rätt i ögonen och göra ett bokslut över sina erfarenheter.

Ingen av dem kan undgå att fråga sig, huru den alltjämt kvarstående konflikten mellan Italien och Nationernas förbund skall i sinom tid kunna avvecklas. För denna frågas bedömning saknas i denna stund viktiga element. Den faller också utanför ramen av interpellationerna. Hur det kommer att ske, kan givetvis ytterligare komplicera folkförbundskrisen. Makt kan ändra och skapa fakta. Men orätt blir icke rätt blott genom sitt förverkligande. En tillfredsställande avveckling är icke nu inom synhåll. Möjligheterna synas begränsade till ett val mellan mer eller mindre onda ting. Men livets lag är att göra det bästa även av en dålig situation. Även i bästa fall kommer ett starkt behov att kräva gehör. Vi måste taga vår ställning till folkförbundet, sådant det nu visat sig fungera, i övertvägande.

Situationen har i högsta grad inbjudit till förtroligt samråd mellan stater med en likartad allmän inställning. Ett dylikt har som bekant ägt rum, i en första omgång, i Genève i samband med rådsrådet 11 maj. Det visade sig vara högeligen gagneligt och kommer att fortsättas i juni, då tillfälle givits

Ang. Sveriges ställning till Nationernas förbund m. m. (Forts.)
till övervägande hemma av framkomna uppfattningar och läget åtminstone för den närmaste framtiden bör kunna bättre överblickas. Ingen väntar emellertid, att någon sakbehandling av folkförbundskrisen kan äga rum förrän vid församlingen i höst.

För behandling av problemet om Nationernas förbunds framtida verksamhet och vår ställning däruti vill jag välja som utgångspunkt den enda lilla kommuniké, som utsändes från sammankomsten i Genève, med de fyra nordiska staterna, Holland, Spanien och Schweiz som deltagare. Den säger bara, att representanterna för dessa stater bekräfta sitt intresse för det arbete, som tillkommer folkförbundet, och hava företagit ett meningsutbyte rörande de aktuella händelsernas konsekvenser för förbundets organisation och verksamhetsätt.

I all sin magerhet innehåller detta två ting att observera: intresse för uppgiften, reserv i fråga om verksamheten.

Uti direkt anknytning till detta samfälliga uttalande anser jag, att bland de möjligheter, som erbjuda sig, böra i nuvarande läge tvenne elimineras:

- 1) att desperat utträda ur folkförbundet,
- 2) att obekymrat fortsätta som ingenting hänt.

Jag annoterar ur herr Bagges interpellation, att för honom utträdet »ingalunda» — jag citerar — ter sig som den enda möjligheten. Gärna skulle jag tro, att jag tolkar hans nyansering riktigt, om jag däri inlägger, att utträdet är en möjlighet, som återstår, därest andra efter prövning befunnits oacceptabla eller oframkomliga. Jag delar i varje fall hans förhoppning, att ett fastställande av det verkliga läget skall bli ett stöd för vår strävan efter en på rättvisa och billighet grundad mellanfolklig ordning.

Då också herr Lindhagen — utan att ifrågasätta ett utträde — vill ha övervägda förslag till en ingående revision av det nuvarande folkförbundets idéer och organisation, befinna vi oss alla i samma tankebanor, då jag nu går att yttra mig angående den tredje möjligheten: revisionen.

Jag kommer därvid icke att presentera den Nordens konstruktiva fredsplan herr Lindhagen efterlyst. För mig skulle det vara en överraskning, om den fix och färdig sprunge fram ur denna dags debatt. Omsorgsfullt övervägande här hemma och samråd med andra stater måste föregå. Det kan emellertid blott vara till gagn, att hithörande problem bli föremål för den offentliga debatten. Jag ger ett bidrag till densamma genom att nu angiva några huvudtendenser och uppslag.

»Reform» av folkförbundet är det populära kravet överallt i världen. Efter ett misslyckande vill man revidera. Det är mänskligt att lägga skulden på det dåliga instrumentet och tänka mindre på fel hos dem, som hanterade det. Det kan icke för ofta upprepas, att folkförbundet är dess medlemmar, suveränt utövande samverkan enligt av dem alla accepterade, i pakten nedlagda regler.

Från början bör observeras, att »reformen» täcker diametralt motsatta tendenser, från paktens och förbundets fullständiga militarisering till dess utblekning i den rena pacifismen. Pakten sådan den är håller en medelväg. Om det är den gyllene, ingår naturligtvis i dagens stora problem. Ur nu vunna tragiska erfarenheter av paktförpliktelsernas tillämpning drager man, i vissa länder eller vissa kretsar, slutsatsen, att de måste undergå en allmän skärpning. Men i andra, att de böra mildras eller avlägsnas.

Inom den förra tendensens ram nämner jag följande typer:

1) Paktens sanktionsartikel, art. 16, preciseras så, att den otvetydigt kräver allmän militär biståndsplikt, resp. allmän militär sanktionsplikt.

2) Med den nuvarande pakten förenas ett system av regionala överenskom-

Ang. Sveriges ställning till Nationernas förbund m. m. (Forts.)
 melser om ömsesidigt bistånd — den aktionslinje, som blev Barthou's efter nedrustningens sammanbrott och för vilken allttjämt ihärdigt arbetas.

3) Folkförbundet utrustas med eller till dess disposition står en kollektiv krigsmakt. I den senaste franska fredsplanen av 8 april uppträder denna gamla tanke i en ny, europeisk variant.

Den andra huvudtendensen inrymmer redan en rik provkarta på uppslag. Jag nämner däribland:

1) Avlägsnande av art. 16, eventuellt även av art. 10, d. v. s. förbundets garanti för territoriell integritet.

2) Suspension av 16 artikelns tillämpning, så länge icke vissa betingelser äro fyllda. Dessa betingelser kunna hänföra sig till förbundets universalitet eller till att andra artiklar i pakten äro bragta i tillämpning. Särskilt bringas härvid art. 8, nedrustningen, i erinran.

3) Klar precisering i pakten, att inga militära obligationer föreligga, eller hävdande av den fulla rätten till militär neutralitet, såväl vid kollektiv aktion enligt 16 artikelns 1 § som enligt dess 3 § om det ömsesidiga biståndet mot angriparens eventuella attack.

4) Modifikation av 16 artikeln, som närmar solidaritetsförpliktelsearnas tillämpning till den nya neutralitetspolitik, som är under utformning på andra sidan Atlanten. Denna tanke är direkt född ur erfarenheterna under den abessinska konflikten.

5) En gruppering av staterna, utom och inom folkförbundet, i ringar med olika vittgående förpliktelser. Så kunde exempelvis den universella ringen sammanhållas av en konsultativpakt, folkförbundets samtliga medlemmar av den nuvarande pakten med art. 16 avlägsnad, suspenderad eller reducerad, vissa regioner slutligen inom förbundets ram vara bundna vid full och otvetydig tillämpning av art. 16. Idéer av detta slag framkommo under nedrustningskonferensen och lära även nu anmäla sig.

I motsättning härtill står åter den uppfattningen, som i sådana med militära band hopsmidda regionala ringar ser en fara för freden och skulle önska ett bortsopande av alla tidigare allianser och nyare biståndsfördrag med trygghetens baserande på förbundspakten och ingenting annat än pakten. Den tanken arbetar i hård motvind under den orostämning, som förtätat sig under de allra sista åren.

Men den diskussion, som nu tvingar sig fram, kommer att beröra även andra ting än de repressiva åtgärderna och sålunda andra artiklar i pakten än art. 16. Ämnet är rikt, och jag avser icke att uttömma det.

Till de problem, som icke kunna förbigås, hör främst frågan om folkförbundets krigsförebyggande verksamhet, dess funktion enligt art. 11 och 15. Händelserna själva — stormakters utträde ur N. F. — rikta uppmärksamheten på den vidgade betydelsen och den oklara innebörden av art. 17, som avser förbundets mellanhavanden med en utanför stående makt. Bestämmelsen, att en stat äger lämna förbundet och sina förpliktelser däri med 2 års uppsägning, har fått sin allvarliga innebörd dokumenterad. Värdet av den territoriella integritetens och det politiska oberoendets garanti, art. 10, har vidare ställts i en obarmhärtig strålkastarbelysning.

I samband med undersökningen av förbundspolitikens preventiva och repressiva medel kan givetvis komma att upptagas frågor avseende positiva hjälpåtgärder av annan än militär karaktär åt en av angrepp hotad eller angripen förbundsmedlem. Där hör hemma den i en icke ratificerad konvention nedlagda tanken om finansiell hjälp. Likaså medlemmarnas ställning till leverans av erforderlig krigsmateriel och andra varor.

Därmed tangerar man de nya idéerna på neutralitetspolitikens område, och

Ang. Sveriges ställning till Nationernas förbund m. m. (Forts.)
neutralitetens innebörd under nuvarande och förutsebara förhållanden kommer upp. En oknäckt fråga, som sanktionsexperimentet efterlämnar, är denna: Vilken ställning har den stat, som icke efterlever paktförpliktelsen och ställer sig utanför den kollektiva aktionen?

Jag kan härmed konstatera, vilket myller av spörsmål, som anmäla sig, då folkförbundets reformering och paktens revision ställes på dagordningen. Jag varken vill eller kan föregripa den prövning, som nödvändigtvis kommer, med redan nu preciserade ståndpunkter. Men jag skall tillåta mig till föregående analys av problemställningen lägga några synpunkter av allmän innebörd.

Först: prövningen av förbundsakten bör gälla text och tillämpning. Ingen vill väl bestrida värdet av otvetydiga texter. De äro ju förbundets lagbud. Men deras tillämpning är en minst lika viktig sak, och den kan bli politiskt avgörande. Den som önskar uppnå ett resultat får icke förbise, att det räcker med en rådsmedlems veto för att hindra varje paktändring att träda i kraft. Livet brukar emellertid finna sina former. I resolutioner och direktiv av församlingen har man redan tidigare funnit väg över denna svårighet.

Av stor vikt är vidare att noga beakta sammanhanget och balansen mellan paktens olika bestämmelser. Pakten är, bra eller dålig, en helhet. Men hur står det till med den likvärdiga tillämpningen av dess olika artiklar? Vad har det blivit av art. 8, av nedrustningens förpliktelser? När har art. 19, om revision av fördrag, som blivit otillämpliga, bragts i funktion?

Nu finns det emellertid — och det har städse från svenskt håll gjorts gällande — ett sakligt och politiskt sammanhang mellan art. 16 och art. 8. Intet kunde bli en lyckligare upptakt till en lugn, sorgfällig prövning av art. 16, än om en möjlighet skapades — så osannolikt det just nu må låta — att utföra något verkligt gagneligt inom ramen för nedrustningsartikeln. Det har bebådats ett initiativ från Frankrike. Kommer det och kan det bryta upprustningens trollkrets, så vore en helt ny, fruktbar förutsättning given för övriga problems angripande.

Ett sammanhang finnes också mellan artiklarna 10 och 19. Vi gå en farofylld framtid till mötes, om historien blott skall ha att berätta om fullbordade fakta men ingenting om fredlig och förnuftig anpassning. Effektiviteten är en funktion av elasticiteten, och den garantibörda förbundet påtagit sig i paktens 10 art. kan bli för tung. Samtidigt får beaktas, att de möjligheter art. 19 inrymmer ingalunda äro lätta att realisera och beroende jämväl på hur »revisionismen» fattar sitt ansvar.

Synnerligen viktigt är att uppmärksamma balansen mellan förbundets uppgifter att förebygga krig och att ingripa efter ett krigsutbrott. Från svensk sida har alltid den krigsförebyggande uppgiften ställts i förgrunden. Svenska insatser ha gjorts i fråga om generalaktens tillkomst, likaså beträffande den särskilda konventionen om krigsförebyggande medel, av Sverige biträdd men alltjämt icke i kraft. Särskilt intresse bör från vår sida alltjämt vara att påräkna i den del av undersökningen, som avser art. 11, och som bör pröva möjligheterna att föröka förbundets möjligheter att ingripa, innan krigsfara övergått till krig.

En besvärlig sak, som måste knäckas, är här enhällighetsregeln vid rådsbordet. Dess groteska innebörd illustrerar följande. Höstens juristkommitté för studiet av förebyggande sanktioner fick ge upp inför den på vissa håll urgerade meningen, att en fördragsbrytare och presuntiv angripare måste med sin egen röst bidra till rådets beslut angående åtgärd mot honom, för att beslutet skulle få rättslig giltighet.

Huvudfrågan blir väl i fråga om art. 11 denna: Kan man eller kan man icke stärka förbundets krigsförebyggande aktivitet utan att öka medlemmarnas för-

Ang. Sveriges ställning till Nationernas förbund m. m. (Forts.)
pliktelser? Ett jakande svar är välkommet, och alla utvägar i denna riktning böra sökas. Jag kan emellertid icke underlåta att erinra därom, att Sverige just genom biträdande av konventionen om krigsförebyggande medel påtagit sig, vid konventionens ikraftträdande, en viss begränsning av sin handlingsfrihet enligt pakten. Den utredning om ekonomiska sanktioner inom ramen av art. 11, som rådet igångsatte efter den tyska värnpliktsproklamationen i fjol och som nu åter låtit tala om sig i samband med kränkningen av Locarno-traktaten, är ett vittnesbörd i samma riktning. Jag har redan efter fjolårsinitiativet anmält misstro till den skisserade utvidgningen av de obligatoriska sanktionerna, och betänkligheterna kunna icke vara skingrade i det nuvarande läget.

Men en sak är att lugnt och sorgfälligt väga vad som kan vinnas för den allmänna fredens betryggande mot vad som får påtagas i förpliktelser. Något helt annat är det att diskontera ännu icke befintliga skyldigheter. Så har man i fransk opinion ofta mött den erinringen, att vi här uppe i Norden äro sanktionister, då det gäller Italien men ej då det gäller Tyskland. Till det är bara att säga, att vi veta vad som står i pakten. Ett än så allvarligt fördragsbrott är icke detsamma som att mot pakten gripa till krig.

En förbundspolitik, som innebär: i ena fallet mindre än pakten, i det andra fallet mer än pakten, kan icke godtagas. Liknässigheten i tillämpning är en väsentlig beståndsdel i en folkförbundspolitik, som vill vinna allmän tillslutning. Även om det icke kan försvinna som historiskt faktum, att förbundspakten är ett kapitel i Versailles-traktaten, måste det försvinna som politisk realitet.

Just det skapar den djupa otryggheten i det nuvarande läget, att man känner ovisshet om huruvida paktens bestämmelser skola bli lika tillämpade i olika lägen. Det må understrykas, att ett utnyttjande av förbundet för en viss makts eller maktgrupps intressen väsentligen ändrar de allmänna förutsättningar, hela det politiska underlag, på vilka medlemskapets förpliktelser vila. Förbundets splittring i maktgrupperingar har enahanda innebörd.

I folkförbundets nuvarande effektivitet finns det ju den objektiva bristen, att flera bland världens viktigaste stater stå utanför. Att finna vägen till ett mera universellt samarbete ter sig mer än någonsin som den stora arbetsuppgiften på längre sikt. I det aktuella läget stå vi emellertid därtill inför den akuta uppgiften att inom det nuvarande förbundet, dess medlemmar emellan, söka återställa förtroendet. Den aktuella folkförbundskrisen är framförallt en sådan förtroendekris.

Medan vi här i Europa bereda oss på denna situations allvarliga övervägande, pågår på andra sidan Atlanten samlingen till en panamerikansk konferens, som vi ha anledning följa med det största intresse. Den kan få en direkt betydelse för folkförbundets organisation. Dess förhandlingar kunna påverka solidaritetspolitikens förutsättningar och dess utformning. Och den kan få ett djupgående inflytande på vad framdeles kommer att uppfattas som neutralitetspolitik.

Det sista bör särskilt uppmärksammas här i Norden med vår traditionella inriktning på en neutral politik. Jag tycker mig ha mången gång funnit att vid jämförelse mellan solidarisk folkförbundspolitik och isolerad neutralitetspolitik den senare betecknas som det gamla hävdvunna, fasta och säkra. Men uppfattningen om vad neutralitet är synes vara just i denna tid stadd i en stark jäsningsprocess, ur vilken ett nytt innehåll tenderar att utfalla men som ännu icke är utkristalliserat. Denna iakttagelse behöver icke betaga oss viljan eller förmågan att fullfölja en förnuftig och försiktig utrikespolitik, som undviker ställningstagande i intressebrytningar, med vilka vi ej ha att göra.

Ang. Sveriges ställning till Nationernas förbund m. m. (Forts.)

Men det ger anledning att med än större omsikt pröva, vad den verkliga inbörden i vår tid kan vara och varda av det alternativ, som står oss öppet, om de solidaritetsband brista, som innefattas uti vårt medlemskap i Nationernas förbund.

Både yttre och inre förhållanden borga för att vi kunna gå till prövningen av alla dessa spörsmål — med en vaken allmänmening deltagande i statsmakternas övervägande — under större lugn och förtröstan än många andra folk.

Nu vill jag till sist sammanfatta några väsentliga erfarenhetsrön och slutsatser, som kunnat utvinnas ur den abessinska tragedien och hava avseende å folkförbundskrisen.

Erfarenheten har särskilt understrukt vikten av folkförbundets krigsföbyggande uppgift. Att denna uppgift, som tillkommer rådet i dess helhet, tidvis omhänderhafts av vissa enskilda stormakter har icke visat sig lyckligt.

I det alldeles oomtvistliga angreppsfall, som här förelegat, har folkförbundet visat sig kunna, sedan så gott som alla medlemsstater fastslagit paktkränkningen, mobilisera en i samma omfattning genomförd kollektiv aktion mot angriparen.

Genom det stränga vidhållandet av kravet på kollektivitet i aktionen ha vid densamma enbart ekonomiska sanktioner kommit till utförande. De ekonomiska sanktionerna hava från begynnelsen begränsats med hänsyn till folkförbundets bristande universalitet, och deras senare utvidgning har strandat på förefintliga meningsskiljaktigheter mellan de viktigaste sanktionsmakterna. Det aktuella läget ådagalägger en sådan sanktionspolitikens tidskrävande natur och därmed begränsade räckvidd. Dess effektivitet mot angriparen kan vara materiellt betydande men blir starkt avhängig av den angripna statens egen försvarsförmåga.

Erfarenheten från denna och tidigare konflikter är numera sådan, att djup ovisshet råder för framtiden, huruvida och på vad sätt förbundspaktens sanktionsbestämmelser bliva tillämpade. Den härav föranledda otryggheten bottenar icke främst i bestämmelsernas innehåll utan i bristande förtroende till medlemsstaternas vilja att i olika lägen utföra dem samt i de obundna icke-medlemsstaternas politiska och ekonomiska betydelse. Läget påkallar därför överallt en ingående omprövning av folkförbundets statuter och verksamhetssätt samt möjligheterna att vidga omfattningen av staternas fredsbetyggande samverkan.

I vad angår det nuvarande folkförbundet torde denna prövning komma att beröra, till innehåll och tillämpning, ett flertal artiklar i förbundsakten. Den bör taga sikte på dessa artiklars inbördes sammanhang och balans. Det kan fastslås, att den uteblivna tillämpningen av nedrustningsartikeln (art. 8) allvarligt underminerat sanktionsartikeln (art. 16). Likaså innebär uteblivandet av varje tillämpning av revisionsartikeln (art. 19), att folkförbundets förmåga att upprätthålla integritetsartikeln (art. 10) kan utsättas för en alltför hård påfrestning.

Som en huvuduppgift framstår undersökningen, på vilka vägar ett förstärkande kan genomföras av den krigsföbyggande uppgiften. Prövningen av paktens säkerhetsklausuler och staternas obligationer bör upptaga förutsättningarna för ett mera universellt samarbete.

Det måste, intill dess denna undersökning genomförts med ett resultat, som återställer förtroendet, kvarstå en stark tvekan hos olika stater om förutsättningarna bestå för deras förpliktelser. Deras politiska underlag blir väsentligt förändrat, om förbundet göres till instrument i någon viss makts eller maktgrupps intresse eller splittras i olika maktgrupper. För en utanför stor-

Ang. Sveriges ställning till Nationernas förbund m. m. (Forts.)
maktintressena stående stat förblir det en fundamental synpunkt, att pakten och förbundets politik endast tillvaratager den allmänna rättsordningens intressen och erhåller en i olika lägen likmässig tillämpning.

Vid en prövning av den enskilda statens ställning till Nationernas förbund i dess nuvarande eller reviderade skick kan icke få underlåtas att jämsides söka väga — till risk och gagn — *alternativets* verkliga innebörd, ej för stunden blott men även för framtiden. Det bör i denna tid, då de internationellt-rättsliga föreställningarna äro i hög grad flytande, icke förbises, att neutralitetspolitik knappast har ett mera entydigt, oomtvistligt klart innehåll än solidaritetspolitik och att dess rättsliga underlag icke med säkerhet erbjuder större trygghet än andra rättsliga fördrag. Härmed förringas icke angelägenheten för vårt land att avhålla sig från ståndpunktstaganden, som ej påkallas antingen direkt av svenska intressen eller av rimliga anspråk på en insats i den allmänna rättsordningens tjänst.

Svenska regeringen är livligt medveten om den akuta folkförbundskrisens allvarliga beskaffenhet. Den finner läget och det egna landets intresse påkalla en aktiv medverkan, under intim kontakt med andra stater med likartad inställning, i den kommande undersökningen av denna kris' innebörd och möjligheterna för dess övervinnande. Den överväger vid sådant förhållande icke något steg att lösgöra vårt land ur det internationella samarbetet, nu ställt inför ett prov, vars lyckliga bestående måste erkännas vara till alla folks samfälliga gagn.

Herr Bagge: Jag ber att få tacka hans excellens utrikesministern för svaret på min interpellation.

Den var avsedd att fullfölja en uppfattning, som jag redan i höstas tillät mig offentligen framföra, nämligen att Sverige visserligen borde och måste fullfölja sina förpliktelser att deltaga i de då igångsatta sanktionerna, men att vi även måste vara beredda på att, när resultatet av denna aktion kunde överblickas, ta ställning till Nationernas förbunds verksamhet och vårt lands förhållande till denna. Nödvändigheten härav har ju också i högsta grad understrukits genom händelsernas gång, på sätt som jag i korthet sökt framhålla i mitt yttrande, när jag begärde att få rikta denna interpellation till utrikesministern.

Utrikesministern har nu tillmötesgått min anhållan genom den utförliga och intressanta redogörelse han nyss lämnat. Jag är som sagt tacksam för detta, men jag kan inte undertrycka den meningen, att syftet med min interpellation hade i större utsträckning kunnat vinnas, om utrikesministern ansett sig kunna lämna något mera bestämda och klara besked i dessa ytterst viktiga frågor. Jag förstår ju mycket väl svårigheterna att när allting växlar och ändras, som det gör i våra dagar, angiva några detaljerade och preciserade ståndpunkter, men av allt att döma kommer ju detta växlande osäkerhetstillstånd att vara mycket länge, och därför blir det väl nödvändigt att bilda sig en uppfattning om de *allmänna riktlinjer*, efter vilka Sveriges politik i dessa frågor skall föras i framtiden, en uppfattning, som helst också bör stå klar för den allmänna opinionen i vårt land. För min del skall jag endast be att få ytterligare understryka vissa synpunkter i utrikesministerns anförande och därtill foga några reflexioner.

En centralpunkt i utrikesministerns anförande föreföll mig vara, att han ansåg läget påkalla en ingående omprövning av folkförbundets statuter och verksamhetsätt samt därvid särskilt pekade på sanktionsartikeln, således art. 16, som han ansåg vara allvarligt underminerad av den uteblivna tillämpningen av nedrustningsartikeln, och på integritetsartikeln, art. 10, som han ansåg ha

Ang. Sveriges ställning till Nationernas förbund m. m. (Forts.)
blivit utsatt för alltför hård påfrestning därför, att varje tillämpning av revisionsartikeln, art. 19, uteblivit.

Det gäller alltså närmast frågan om sanktionssystemet. Det är ju det centrala. Här stå vi enligt min mening inför en av de viktigaste konstitutiva bristerna hos Nationernas förbund, en brist, som har medfört den nuvarande krisen.

De bristerna ha vidlått förbundet alltsedan dess tillkomst. De ha sin rot i förhållanden och stämningar vid förbundets tillkomst efter världskriget, som medförde en egendomlig blandning av ideella strävanden att aldrig mera vilja tillåta ett dylikt krig samt krassa, egoistiska syften att med andras hjälp söka hindra de besegrades revanschkrig mot segrarmakterna. Resultatet av den egendomliga blandningen har blivit framför allt förbundspaktens sanktionsartikel, som därigenom inte kom att motsvara verklighetens krav och möjligheter.

Om vi gå igenom de olika fall, där Nationernas förbund har lyckats att tillgodose, kanske inte alltid rättens men åtminstone fredens intressen, så finna vi lätt, att sanktionssystemet och sanktionshotet faktiskt inte har spelat någon verklig roll för utgången — möjligen med ett enda, skäligen obetydligt undantag, den grekisk-bulgariska gränskonflikten 1924. Den roll, som sanktionerna ha spelat i det enda fall, där de bragts till verkställighet, nämligen i den italiensk-abessinska konflikten, behöver jag efter utrikesministerns utförliga och klara framställning inte närmare uppehålla mig vid. Det kan vara tillräckligt, att jag, som jag gjorde i mitt föregående yttrande, konstaterar, hurusom förhoppningen, att Nationernas förbund i uppenbara fall av rättskränkning skulle kunna skydda den angripne, ha svikits, och hur den av samtliga medlemmar av Nationernas förbund antagna rättsordningen har visat sig kraftlös, när politiska intressen av en viss storleksordning yppat sig, medan å andra sidan medlemskapets risker nu trätt mycket skarpt i förgrunden. Vad nu än ytterligare kan inträffa i denna sak, vågar man väl ändå nu fastslå, att ett fortsättande av sanktionerna mot Italien knappast kan komma att förmå det landet att uppgiva Abessinien och återställa dess självständighet.

Men härtill kommer, att experimentet att med sanktionsapparaten söka stoppa den italienska invasionen i Abessinien har skänkt oss också en annan erfarenhet. Utrikesministern påpekade bristen på universalitet hos förbundet som en orsak till sanktionernas verkningslöshet. Det kan vara av intresse att konstatera, att tillämpningen av sanktionerna inte kan bli verkligt effektiv med mindre än att den är universell och samtidigt, att ju flera stater, som systemet omfattar, desto omöjligare blir det att vinna den nödiga enigheten. Den logiska konsekvensen härav, när man bedömer systemets rimlighet, är ju ganska klar. I föreliggande fall var emellertid sanktionernas verkningslöshet närmast och omedelbart beroende av Italiens hot att, om de ekonomiska sanktionerna byggdes ut till verklig effektivitet, detta skulle av Italien uppfattas och bemötas som en krigshandling. Det innebär, att om den fredsbrytande staten blott är av den storleksordning och har de maktresurser, som medgiva honom att själv angiva gränsen mellan ekonomiska och militära sanktioner, så bliva de förra utan betydelse om inte de i de ekonomiska sanktionerna deltagade staterna äro beredda att övergå till militära sanktioner. Eller, som mr Baldwin en gång uttryckt saken, det finnes inga effektiva sanktioner, som ej betyda krig. Men härmed blottas också haltlösheten i det argument, som vid vårt inträde i förbundet anfördes gentemot farhågorna för att sanktionerna i sig skulle bära fröet till krigiska förvecklingar för vårt land. Det framhölls nämligen, att endast de ekonomiska sanktionerna, ej de militära, voro obligatoriska, en ståndpunkt, som Sverige alltid har förfäktat. Men

Ang. Sveriges ställning till Nationernas förbund m. m. (Forts.)

man gjorde inte klart hur gränsen mellan dessa båda slag av sanktioner skulle dragas. Nu visar oss erfarenheten, att den bestämmes av fredsbrytarens maktmedel och ställning, och att den är beroende på hans uppfattning av hur omfattande de ekonomiska sanktionerna kunna få bli utan att erhålla verklig effektivitet.

Erfarenheten lär oss sålunda, att sanktionssystemet i dess nuvarande form har visat sig även i synnerligen gynnsamma fall vara av föga glädje för den s. k. kollektiva säkerheten, och att det innebär fruktansvärda risker för världsfreden i allmänhet och för de små staterna i synnerhet, om det skulle göras effektivt.

Den konklusionen kan också dragas av dessa händelser, att en stormakt med all sannolikhet inte kan av enbart ekonomiska sanktioner hindras att företaga och genomföra ett angrepp mot en mindre stat. Sanktioner äro endast effektiva emot mindre stater, och en tillämpning av § 16 är överhuvud mycket riskfylld. För min del är jag därför övertygad om att den ingående omprövning, varom utrikesministern har talat, måste främst syfta till det nuvarande sanktionssystemets avskaffande.

Om man alltså för närvarande inte kan se hur förbundet skall kunna utan alltför stora risker, just för den mellanfolkliga rättsordningen själv, få tillräckliga maktmedel att upprätthålla denna rättsordning, så kan man fråga: blir det i så fall någonting kvar av Nationernas förbund och dess möjligheter att gagna rätten och freden i världen? Ja, som jag ser saken så återstår det viktiga uppgifter i alla fall, låt vara av kanske inte så världsomskapande anspråk som de ursprungliga. När man studerar de många fall, då Nationernas förbund misslyckats med sina uppgifter, så har det framför allt berott på bristen på universalitet, som utrikesministern har framhållit, samt på att de uppgifter, som ha pålagts förbundet, ha varit av den art, att de måste medföra utomordentligt starka, nästan orimliga påfrestningar på medlemsstaternas solidaritet, inte minst i tider av starka spänningar mellan stormakterna. Bristen på universalitet har också medfört en av förbundets värsta faror, nämligen att det kan utvecklas till en ensidig stormaktskombination. Genom att få bort sanktionerna skulle sannolikt en möjlighet öppnas att åstadkomma en mera allmän anslutning till förbundet. Påfrestningen på medlemsstaterna skulle då inte gå utöver det möjligas gränser. Och slutligen skulle, och det är kanske det viktigaste, ett på detta sätt reformerat förbund undgå, att dess verksamhet såsom nu går fram över ett fält med brutna traktatförpliktelser, vilket medfört en allmän uppluckring av internationell moral och, som utrikesministern framhållit, en djup ovisshet för framtiden, huruvida och på vad sätt förbundspaktens sanktionsbestämmelser skola bli tillämpade.

Man skulle få den närmare överensstämmelse mellan verklighet och åtagna förpliktelser, som är den första förutsättningen för ett internationellt rättstillstånd, men som knappast kan tänkas bli uppnådd med sådana allmänna, vittgående och svåröverskådliga förbindelser, som det nuvarande sanktionssystemet innebär.

Förbundet skulle i så fall bliva en fastställd norm för konferenser mellan staterna i svåra tider. Och vilken betydelse detta i verkligheten har det visade, för att taga ett färskt exempel, den kritiska situationen när tyska trupper tågade in i den demilitariserade Rhenzonen. Det skulle också bli en form för reglerandet av en mängd sekundära spörsmål, det skulle bli ett organ för genomförande av medling och skiljedom — Haagdomstolen vilar ju på förbundet — och för olika slag av internationellt samarbete, i vilket de mindre staterna med deras naturliga benägenhet för rättvisa mellan folken kunna göra en

Ang. Sveriges ställning till Nationernas förbund m. m. (Forts.)
insats. Det skulle bli ett forum, där internationell opinion och rättssedvänja kan utbildas och göra sig gällande.

Det är just på dessa områden och med dylika medel, som Nationernas förbund hittills har haft att inregistrera de framgångar, som ha fallit på dess lott. Som jag tidigare har anfört så ha sanktionerna däremot inte spelat någon roll i de fall, då Nationernas förbund har lyckats i sina åtgöranden.

Vårt eget lands intressen överensstämma enligt min mening härvidlag med de internationella.

Den allmänna osäkerhet och den uppluckring av internationell rätt, som har blivit det nuvarande sanktionssystemets följd, måste i och för sig innebära ett också för vårt land synnerligen betänkligt tillstånd. Det medför för ett litet land alldeles särskilda risker, framför allt för att indragas i och utnyttjas för stormaktskombinationer av olika slag. Jag vill dessutom ännu en gång framhålla de faror, för vilka vårt land därigenom kan utsättas, särskilt i vissa fall av militära konflikter i vår närhet. Vi kunna därför, såvitt jag kan förstå, inte under några förhållanden öka våra förpliktelser till Nationernas förbund så länge som sanktionssystemet består, och det är väl heller inte detta, som utrikesministern menade när han talade om att vi böra medverka till att vidga omfattningen av staternas fredsbotryggande samverkan.

Av olika anledningar och delvis på grund av förbehåll från vår sida ha de bokstavliga förpliktelserna beträffande deltagande i sanktioner m. m. i vissa avseenden begränsats, men begränsningarna äro till sin omfattning osäkra och föremål för olika tolkningar. Vi befinna oss således därför, så länge som det nuvarande sanktionssystemet fortfar, i ett osäkerhetstillstånd beträffande våra förpliktelser, som är ytterst betänkligt ur alla synpunkter och inte minst på grund av olika stormaktsintressens dominerande inflytande inom förbundet. I själva verket ligger väl saken så till, att med den utveckling, som de nya stormaktskombinationerna och allianserna ha fått, Sverige måste ha möjlighet att kunna falla tillbaka på sin — ja, jag säger det — hävdvunna neutralitetspolitik i situationer, då detta blir ofrånkomligt. Utrikesministern diskuterade en smula det uttrycket bland annat från den utgångspunkten, att begreppet »neutralitetspolitik» är i omdaning i våra dagar och i våra tider. Det har han naturligtvis alldeles rätt i. Särskilt på det rättsliga området är ju detta synnerligen uppenbart. Men det reella innehållet i neutralitetsbegreppet är ju det samma som förr och som alltid, nämligen en fast vilja att med alla till buds stående medel hålla sig utanför konflikter, som inte angå det egna landet, och där det kan vara till vårt fördärv om vi bli indragna. Utrikesministern har rätt, om han menar, att frågan om vi skola kunna göra detta icke på samma sätt som kanske tidigare nu beror på den internationella rätten eller på neutralitetsrätten. Den är helt enkelt beroende på de militära maktmedel, som stå till vårt förfogande. Den beror på vårt försvar, och det är ju också klart, att vårt försvar alltid måste i stor utsträckning byggas upp från denna förutsättning.

Jag vill också gärna understryka utrikesministerns uttalande om »angelägenheten för vårt land att avhålla sig från ståndpunktstaganden, som inte påkallas antingen direkt av svenska intressen eller av rimliga anspråk på en insats i den allmänna rättsordningens tjänst». F. d. statsminister Mowinckel framhöll vid den nordiska interparlamentariska konferensen i Köpenhamn för några dagar sedan nödvändigheten av »att de nordiska staterna taga under övervägande om de icke böra kräva att bli obundna av envar tidigare förpliktelse, som helt eller delvis fräntar dem rätten att själva avgöra, om de i ett krig skola upprätthålla en strängt objektiv neutralitet gentemot bägge krigförande parter

Ang. Sveriges ställning till Nationernas förbund m. m. (Forts.)
eller om de genom ekonomiska sanktioner eller på annat sätt skola sluta sig till en av parterna». Detta bör kunna ske utan att, för att citera utrikesministern, taga »något steg att lösgöra vårt land ur det internationella samarbetet». Och när jag återger det citatet så kanske jag också får anse mig ha besvarat den lilla återinterpellation, som fanns i utrikesministerns anförande. Sker det icke, ja då kan en svensk utrikesledning en gång komma att stå inför alternativet att antingen få taga orimliga risker för en sak, som vårt folk inte anser vara värd sådana och kanske till och med bringar rikets bestånd i fara, eller också att Sverige stämplas som en stat, som inte fyller sina gjorda förpliktelser. Ett sådant läge kan en nation, som är mån om sin heder, icke utsätta sig för.

Herr Lindhagen: Herr talman! Denna debatt borde enligt min uppfattning egentligen ha inletts med ett initiativ från regeringen jämlikt § 56 riksdagsordningen. Men det är kanske lyckligt, att så inte har skett, ty då hade förmodligen också föreskrivits, att debatten skulle äga rum inom slutna dörrar. Nu har frågan emellertid kommit fram interpellationsvis genom två interpellationer, väckta av herr Bagge och av den, som för närvarande har ordet.

Herr Bagge såsom ledare för högern har förklarat, att han vill av utrikesministern veta, vad regeringen tänker i den föreliggande frågan. Han själv lutade åt, att Sverige kanske borde utgå ut folkförbundet, men han var inte fullt säker på den saken, och därför bad han att få höra utrikesministern. Jag gick en annan väg. Jag framlade ett förslag om hur jag höll före, att ett sannskyldigt folkförbund borde till idéer och organisation realpolitiskt nydanas, och frågade utrikesministern vad han tyckte om detta mitt förslag. Utrikesministern har också i sin ingress betonat, att det var olika temperament i de båda interpellationerna. Detta var tillika det enda direkta svar, som bestods sanningssägeriet i min interpellation.

Nu har också i kammaren *ett förspel* ägt rum till svaret å Bagges interpellation, genom den från radiotjänst inspirerade motionen om dessa förhandlingars delvisa radiering. Vid remissen av denna motion förklarade huvudmotionären Åkerberg, att endast »önskvärda talare» borde radieras. Att Åkerbergarna ansågo mig höra till dem belyses klart därav att Lindhagens interpellation var för dem obefintlig. Sedan kom det tillfälliga utskottet, vars majoritet under herr Sjödahls ordförandeskap förklarade, att med icke önskvärda talare menades alla, som talade för något av de större partierna. På detta sätt kom man ju att eludera riksdagsordningens bestämmelse, att varje medlem av riksdagen har rätt att yttra sig fritt, och att således alla ledamöters inlägg skola anses vara likvärdiga inför den allmänna opinionen. Nu har emellertid den ene reservanten, herr Tham, fått rätt i sin uppfattning, att man borde inskränka radieringen till utrikesministerns anförande. Radiotjänst har nämligen hemställt om och fått ett sådant tillmötesgående från utrikesministern. Den stora allmänheten får således endast höra hans anförande men inte herr Bagges och andra partiledares värdefulla anförande och inte heller mitt och andra icke-partiledares självfallet mindre värdefulla anföranden. Jag har inte något emot att debatten radieras, men liksom så många av mina kamrater, som sutto omkring mig i bänkarna, sade jag: då skola alla radieras utan hänsyn till person.

Nu är jag emellertid utrikesministern tacksam för att han har i olikhet mot Åkerbergs med flera motion åtminstone omnämnt, att även jag väckt en interpellation i ämnet. Jag säger tacksam, därför att man bör ej fordra för mycket av människorna. Det var för övrigt även författningsenligt handlat av utrikesministern.

Nu är ju saken den, att *innehållet i min interpellation*, ehuru mera ingå-

Ang. Sveriges ställning till Nationernas förbund m. m. (Forts.)
ende än Bagges, av anförda skäl är mindre känt. Jag bör alltså i korthet säga vad den går ut på.

Utrikesministern klandrade, föreföll det, att man ville skjuta skulden på experimentet med ett folkförbund men inte såsom mera vederbort på medlemmarna, som skötte det, och det sades strax, efter det att han omnämnt mitt initiativ. Då vill jag erinra att uti interpellationen står det, att vad jag har anmärkt mot folkförbundet innefattar ingen förebråelse mot det nuvarande folkförbundet. Ty alla äro barn i början. Dess vanskligheter bottna i, att det inte hunnit i ett slag taga mandom i en värld av ofullkomliga stater och ofullkomliga människor.

Nu har mitt förslag gått ut på, att de små staterna och särskilt Nordens stater måste samlas sig om en konstruktiv fredsplan, innefattande tillika förbundets omgestaltning till idéer och organisation. Staternas fromma önsknin-
gar från de två Haagkonferenserna och i Kelloggspakten, då man under helg gick i kyrkan, måste någon gång söka sig fram mot förverkligandet. De tyska och franska regeringarna ha ju redan kommit fram med konstruktiva stormaktsplaner för Europas fred, och då böra väl Nordens stater förena sig om att gå i spetsen för de små nationerna och framlägga en generell plan för världens fred. Det nya folkförbundet skulle då omsider kunna taga sikte på undanröjande av krigens och rustningarnas djupliggande orsaker. Sanktionernas våldsvägar — så tycka många — och folkförbundskrigens orimligheter få inte vidare besudla förbundets livsnerv. Intet organiskt samröre får äga rum mellan folkförbundet och segerfreden, såsom nu är förhållandet. En samlad framryckning mot samvetsfronterna och ej vidare i vilddjurets tecken är det förnämligaste och det väldigaste påtryckningsmedlet för evolutionens inriktning mot en bättre värld.

Därför har ock framhållits i interpellationen, att för folkförbundets organisation är det oundgängligt, att förbundet upphör att vara ett väsentligen europeiskt folkförbund, byggt på en segerfred och lett av stormakter. Det måste hädanefter arbeta på avdelningar motsvarande de skilda världsdelarna. Det ha vi väl alldeles klart eller borde ha klart för oss, att inte kan man nere i Genève under trycket av närboende europeiska stormakter regera rättvist samt på samma gång förestående och konsilient över hela världen på alla håll. Det är väl naturligt, att man i ett så stort komplex av stater med vitt skilda förhållanden, som här skola förenas, får lov att arbeta och söka samsas först regionvis och över dem ställa en överledning. Ett Panamerika står ju också redan på dagordningen såsom utrikesministern anmärkte, ett Paneuropa spökar sedan länge som ett önskemål, Asien längtar efter sitt Panasien. Ett Panafrika och ett eventuellt Panaustralien har ännu mig veterligen inte avhört, men det förra kommer i sinom tid till tals och eventuellt även ett Panaustralien, så vida det ej anses rätteligen böra ingå under Panasien.

Dessa slag av sammanslutningar böra ej som hitintills stå som en hotelse mot andra världsdelar. De skola inträda som naturliga led i tillkomsten av ett fredsförbund mellan världens nationaliteter. De måste sedan i sin ordning inordnas under en gemensam ledning med ombud från de skilda underavdelningarna.

Det har nyligen meddelats i pressen, att Japans regering är betänkt på att framlägga en regional stormaktsplan för världens fred. Tre regioner — tydligen Asien, Europa och Amerika — skulle bildas under ledning av Japan, England och Nordamerika. Norden får verkligen påskynda sin småstatsplan för alla världsdelars fred, så att vi ej komma för sent.

På dylika grunder hemställde jag om kammarens tillstånd att få till ut-

Ang. Sveriges ställning till Nationernas förbund m. m. (Forts.)

rikesministern framställa följande fråga till besvarande, helst i samband med svaret på herr Bagges interpellation: »Är svenska regeringen sinnad medverka till en Nordens fredsplan för alla världsdelars fred genom det nuvarande folkförbundets omgestaltning till idéer och organisation i de huvudsakliga syften, som ovan och i *motionen 413 i denna kammare* ifrågasatts?»

I nämnda motions yrkanden har först påkallats, att försvarsfrågan och fredsfrågan skulle sammanföras till ett odelat problem.

Vad göra vi för insats i världsutvecklingen genom att endast upprusta? Vi öka faran för krig. Ifall faran kommer oss nära, kan det vara ett skydd med en stark härordning, men det kan också vara motsatsen. »Ju effektivare vi äro rustade, ju osäkrare känner man sig», skrev icke utan fog den ende motionären för isolerad avrustning, Sture Karlsson från Kalmar, vid årets socialdemokratiska partikongress i Stockholm.

Vidare har yrkats i motionen, »att i sådant syfte överväges en allsidig konstruktiv plan till en internationell rättsordning för alla världsdelar, byggd på rätt, sanning och fred och ej på rustningar och folkförbundskrig». Med det abessinska äventyret har ju det stora problemet om de färgade rasernas framryckning kommit oss in på livet. Den vita rasen må besinna, att även de färgade ha behov av rättsgrundsatser, som man måste giva dem. Annars äventyrar den vita rasen en gång att gå under, i ett krig till äventyrs, om den utmanar alla de färgade raserna emot sig.

Nu har visserligen den vita rasen lyckats göra kål på Abessinien, det enda färgade riket i Afrika, självständigt sedan 3,000 år tillbaka. Abessinierna komma naturligtvis en gång att åter göra sig fria. När nu Italien ger dem skolor med undervisning och teknisk utbildning och såsom det sagts i pressen utbildar en infödd armé, så kommer med tiden även abessinierna att avskudda sig Italiens övervalde, om ej friheten godvilligt återskänkes de nu besegrade. Så går det alltid till i historien. Allt som är rättvist sker i alla fall, om inte nu så förr eller senare.

Vidare har yrkats i motionen, att det »överväges förslag till en ingående revision av det nuvarande folkförbundets idéer och organisation» och »att dessa överväganden ske i samråd med Nordens övriga stater för framläggande av en gemensam fredsplan, riktad till staterna och folkförbundet».

Vi måste väl tänka högt om Nordens folk, men det ser ut som om partiernas ledningar och det övriga folket uppe på höjderna ej önska att framträda på något särskilt sätt och allraminst på något särskilt stort sätt. De djupa leden skulle däremot nog med hänförelse taga en sådan ledning, om den bestods dem. Svårigheterna ha ökats därigenom att parlamentarismen, som i begynnelsen var en individuell parlamentarism, nu enligt naturlagar övergått till en kollektiv partiparlamentarism. De näraliggande intressena för dagen ha ryckt stridande klasser så in på livet, att vi knappast ha tid och förmåga att tänka på de grundläggande problemen.

De djupgående orsakerna till krig och rustningar äro nämligen i korthet följande:

Kränkandet fortfarande, förnämligast i de tre gamla världsdelarna, av nationernas självbestämningsrätt. Vi måste nämligen komma ihåg, att folkförbundet skyddar bara egna medlemmar, d. v. s. fria folk, så länge de äro fria. Men alla ofria nationaliteter skyddar folkförbundet inte alls. När riffkabyllerna kämpade för sin frihet mot spanjorer och fransmän, vädjade de till folkförbundet. De fingo icke ens något svar. Kriget ansågs som en inre angelägenhet för Frankrike och Spanien, med vilken folkförbundet inte hade någonting att skaffa. Vi böra förstå, att här föreligger en gapande lucka i folkförbundets program, en akilleshäl så det förslår. Efter de napoleonska världskrigen upp-

Ang. Sveriges ställning till Nationernas förbund m. m. (Forts.)
trädde dock två tyska märkesmän, Immanuel Kant och Ferdinand Lassalle, och förklarade, att ingen internationell rättsordning kan uppbyggas, om den inte utgår från nationernas självbestämmingsrätt såsom grundval i alla världsdelar. Ja, i alla världsdelar.

Det var den första av orsakerna. Den nästa är språkförbistringen i världen. Den är ju ock en huvudanledning till att folk inte förstå varandra och aldrig känna sig som hemma hos varandra. Numera avgöres också nationalitetsfrågan efter språket. Man tar ej blodprov på de olika individerna för att avgöra, vilken ras de tillhöra, utan man frågar efter språket. Det blir merendels avgörande även för bestämmandet av nationaliteten. De båda angelägenheterna hänga samman och betinga varandra. Världspöblemets språkfråga måste ock lösas genom ett neutralt, logiskt byggt och tämligen lättlärt världsspråk vid sidan av nationalspråken.

Tre andra orsaker till ofreden äro försummandet av jordens befolkningsfråga, vidare den rasande ekonomiska konkurrensen i vår tid mellan maskinerna med undanträngande av handens arbete, och så först och sist försummandet av de andliga värdena, de s. k. moraliska faktorerna, såsom jämväl en samhällsangelägenhet.

Det gäller nu att icke längre gömma huvudet i busken för dessa påtagligheter. De böra alla samtidigt ställas officiellt på dagordningarna. Den bedrövlige *europäische pacifismens synvillia* att kunna avskaffa krig och rustningar med bibehållande av deras orsaker bör ej längre tillåtas att leka bort allvaret med sådana barnsligheter. Vi uppleva ju också årligen upprepade sammanbrott av en sådan statskonst.

Utrikesministern har framlagt åtskillig historik. Jag har också tillåtit mig det och skall därtill lägga någon redogörelse för det även av Bagge berörda *nordiska interparlamentariska förbundets senaste delegerademöte i Köpenhamn* — nej Köbenhavn heter det, och då böra vi kalla det så. I detta förbund ha vi ju en högre utrikespolitisk instans över oss, ty där är hela Norden representerad. Alla de fem nordiska länderna, som nu äro interparlamentariskt enskildt sammanslutna, voro representerade i Köpenhamn vid mötet, som ägde rum fredagen den 22 och lördagen den 23 i denna månad.

Som första programpunkt på dagordningen stod »*möjligheten för ett fredsarbete genom folkens förbund*». Således samma fråga, som vi nu diskutera här.

Jag hade såsom *en parallell till min svenska interpellation* hos mötet väckt följande motion med däri intaget resolutionsförslag:

»Med anledning av världsläget tillåter jag mig hemställa, att delegerade ville i fredsfrågan antaga huvudsakligen följande:

Resolution.

Den främsta frågan nu som tillförne är *den varaktiga fredens problem*.

Inför det hotande världsläget vill Nordiska interparlamentariska delegerademötet framhålla, att faran ej betvingas genom pågående allmänna upprustningar. Därmed ökas den blott. Militärfrågan och fredsfrågan sammanhänga nu mer än någonsin på senare tider som ett odelbart problem. Rustningarna härleda sig närmast från stormakters vanskligheter. Sålänge de senare ej väsentligen avvecklas genom *en internationell rättsordning byggd på rätt, sanning och god vilja*, fortfara rustningarna. Och lika länge anse sig småstaterna — med rätt eller orätt — nödgade att hålla sig med ett militärväsende till värn mot stormakters rustningar.

Att avrusta med bibehållande av rustningarnas djupgående orsaker är omöjligt. *Ofredens huvudorsaker* äro, som bekant, följande: Kränkandet fortfarande av Nationernas självbestämmingsrätt, Språkförbistringen, Den rasande

Ang. Sveriges ställning till Nationernas förbund m. m. (Forts.)
ekonomiska konkurrensen, Försummandet av jordens befolkningsfråga, Åsidosättandet av de andliga värdena och de moraliska faktorerna. Den dominerande orsaken nu är nationalitetsförtrycket i samband med språkförbistringen.

Det gäller således nu, att *en systematisk plan till världens fred* omsider kommer åtminstone till tals. Småstater såsom minst hindrade av intressen äro kallade att kunna framträda med en sådan plan. Av flera skäl vilar denna kallelse för närvarande främst på *Nordens stater*.

Med denna uppgift sammanhänger den uppenbarade nödvändigheten av *Folkförbundets omgestaltning till idéer och organisation*. Detta innefattar ingen förebråelse mot det nuvarande förbundet. Det har ej i ett slag kunnat tagit mandom i en värld av ofullkomliga stater och ofullkomliga människor. Staternas fromma önskingar från de två Haagkonferenserna 1899 och 1907 samt senare Kelloggspakten måste dock någon gång söka sig fram mot förverkligandet.

Tyska och franska regeringarna ha redan framkommit med konstruktiva stormaktsplaner för Europas fred. Norden bör i spetsen för de små nationerna lägga fram en plan för världens fred. Det *nya folkförbundet* måste omsider taga sikte på undanröjande av krigens och rustningarnas djupliggande orsaker. Sanktionernas våldsvägar och folkförbundskrigens orimligheter få ej vidare besudla förbundets livsnerv. Intet organiskt samröre får äga rum mellan folkförbundet och segerfreders traktater. En samlande framryckning mot samvetsfronterna är det väldigaste påtryckningsmedlet för evolutionens inriktning mot en sannskyldig internationell rättsordning.

Beträffande *organisationen* är oundgängligt att förbundet upphör att vara ett väsentligen europeiskt regeringsförbund byggt på en segerfred och lett av stormakter. Förbundet måste därför hädanefter arbeta på avdelningar motsvarande i stort sett de skilda världsdelarna. Ett Panamerika står redan på dagordningen. Ett Paneuropa spökar sedan länge som ett önskemål. Asien längtar efter sitt Panasien. Ett Panafrika och ett eventuellt Panaustralien ha ännu ej veterligen avhörts. Det förra kommer i sinom tid nog till tals och måhända även ett Panaustralien, såvida det ej anses rätteligen böra ingå under Panasien. Enligt pressen lär Japans regering vara betänkt på att framlägga en viss regional stormaktsplan för världens fred.

Dessa slag av sammanslutningar böra ej som ofta hitintills stå såsom en hotelse mot andra världsdelar. De inträda som naturliga led mellan *världens nationaliteter* och för överenskommelser först mellan dem inom varje världsdel för sig. Dessa delförbund inställas i sin ordning under en gemensam ledning genom ombud från de skilda underavdelningarna.

Delegerademötet får således uttala sig för *en nordens fredsplan för alla världsdelars fred* genom det nuvarande folkförbundets omgestaltning till idéer och organisation i de huvudsakliga syften som ovan sägs. Mötet hemställer till de nordiska staternas regeringar att beflita sig om denna sak och mötet vill till samtliga parlament och regeringar frambara enahanda vädjan genom överlämnandet till dem av denna resolution.

Till stöd för denna hemställan åberopar jag och den närmare utredning i ämnet som innefattas *dels* i bifogade motioner vid 1936 års riksdag inom första kammaren nr 413 ävensom nr 1 (Drömmen om en internationell rättsordning, dess glömda grundvalar — särskilt nationalitetsfrågan) och nr 230 (världspöblemets språkfråga) och *dels* bifogade samma år med första kammarens tillstånd framlagda interpellation till utrikesministern, vilken ännu ej besvarats.

Resolutionsförslaget är ett uttryck för motionärens uppfattning av lägets krav. En heroisk krigsstämning kan, såsom det blivit sagt, ej släckas annat

Ang. Sveriges ställning till Nationernas förbund m. m. (Forts.)

än genom en heroisk pacifism. Mötet är naturligtvis obetaget att närmare omformulera uttalandet efter vad den finner av förhållandena kunna påkallas. Att tala sanning i utrikespolitiska angelägenheter bör dock numera kunna anses vara både tillåtligt och nödvändigt.»

Delegerademötets nämnda första programpunkt debatterades fredagen den 22 maj. Debatten inleddes av danska utrikesministern Munch med en orientering över läget, dess svikna förhoppningar, vanskligheter och möjligheter, dock utan att göra något definitivt yrkande. Därefter yttrade sig Norges förre statsminister Mowinckel. Han önskade att mötet gjorde ett positivt uttalande. Sedan förordade jag min resolution. Åtskilliga andra yttrade sig även utan att göra något yrkande. Professor Bergman såsom ordförande i svenska interparlamentariska gruppen förklarade att Lindhagens resolution kunde man inte vara med om, men han kunde inte redogöra för vad han själv önskade.

Efter debattens avslutande remitterades ärendet av mötet till rådet. Då undrade vi, som ville ha en resolution, hur det skulle gå. Mowinckel kallade oss två för oppositionen, men våra meningar hade nog blivit allmänna omfattade, om rådet kommit med förslag till ett behjärtat uttalande. Jag var beredd att godtaga modifikationer, blott Norden ville på något sätt göra sig gällande i denna stora tid för att hävda rätten, ty det är vår kallelse för närvarande.

På lördagen behandlades frågorna om de nordiska ländernas beskattnings- och budgetsysteem. Omedelbart efter frukostrasten gjordes dock ett avbrott för ett meddelande. Alla hade inte församlat sig, när mötet återupptogs, och Mowinckel hade inte heller hunnit fram. Mötets ordförande, statsminister Stauning, uppläste följande:

»Meddelelse.

Efter Delegeredemødets Beslutning har Raadet behandlet Spørgsmaalet om hvorvidt Debaten om Folkenes Forbund bør munde ud i en Resolution. Det hersker fuld Enighed om at fortsætte Samarbeidet imellem de i Folkeforbundet indmeldte nordiske Lænders Regeringer med Hensyn till Spørgsmaal vedrørende Forbundet og om, at Maalet for deres Arbeide maa være gennem Folkeforbundet at fremme Ret og Forstaaelse mellem Nationerne til Betygelse af Verdensfreden. Raadet finder derfor ikke nødvendigt at der ved denne Lejlighed vedtages nogen Resolution.»

Det var precis som om man hörde ordalydelsen av ett svenskt socialt utskottsutlåtande numera i livsfrågor på utrikespolitikens och jordfrågans områden. Kunna vi undandraga oss att ha egna tankar samt skjuta den obehagliga saken ifrån oss till konturlösa »utredningar» samt stapplande för sin existens kämpande regeringar, så har parlamentet gjort sin plikt. Jag kände mig alldeles som om jag varit hemma.

Rådets meddelande lär ha varit enhälligt. Svenska statsrådet Arthur Engberg hade ock, enligt vad han sade mig, medverkat i rådet, att mötet ej skulle inlåta sig på någon resolution och någon trodde att detta även var svenska regeringens önskan. Det betraktades — i strid mot mångas uppfattning — som om rådet fått det slutgiltiga uttalandet i sin hand. Någon proposition ställdes icke. Rådets meddelande utdelades icke heller till de delegerade förrän senare på dagen, när frågan redan var bragt ur världen. Det var så oparlamentariskt ordnat som möjligt.

När statsminister Stauning från sin presidentplats med svag stämma läste upp förenämnda »meddelande», ställde jag mig invid podiet för att höra, vad det var fråga om. Då detta blivit uppenbart ropade jag »herr ordförande»,

Ang. Sveriges ställning till Nationernas förbund m. m. (Forts.)
 sprang så bort till min plats och fick ordet. Därifrån improviserade jag ett ganska temperamentsfullt yttrande — »kastade en brand in i debatten» som en dansk tidning uttryckte sig. Från referenterna på pressens läktare kom ett sändebud och bad att få låna mitt manuskript. Då något sådant ej förelåg dikterade jag ned för honom vad som sagts. Detta yttrande återopas även här som ett *slututtalande även över Sandlers svar på min interpellation*. Det lydde:

»Vi äro nu här representanter från fem nordiska länder, från Island till och med fyra representanter och en sekreterare, som ha gjort den långa resan hit för att i dessa för Europa och världen så skickesediga tider uttala Nordens tankar och önskningsar med hänsyn till den av situationen påkallade framgångslinjen i det urgamla problemet om en stadigvarande fred. Jag har själv framlagt ett resolutionsförslag. Det är icke uteslutande mitt eget — det är ett utslag av vad den svenska fredsrörelsen på djupen givit uttryck för på sina kongresser och möten under och efter världskriget såsom 1915 i Varberg och 1933 i 'Folkriksdagen' som också vid andra tillfällen.

Vi tänka, åtminstone i Sverige, stort om Norden och om vår särskilda kallelse just nu på grund av många omständigheter. Det hade varit vårt hopp, att de fem nordiska ländernas parlamentariska representanter skulle återuppliva något av det gamla nordiska vikingasinnets på det andliga och kulturella området till främjande av fredens sak i hela världen.

Nu möter oss ingen annan utsikt än att denna representation för Nordens parlamentarism, kapitulerar och underlåter att framlägga något som helst uttalande om de stora realiteter, som nu — om någonsin — böra komma fram. Jag kan på mina kommittenters vägnar utanför riksdagen uttala att vi åtminstone glädja oss över att man icke har tagit avstånd från vårt resolutionsförslag, såsom den svenska gruppens ordförande professor Bergman gjorde i går utan att själv nå fram till något resultat.

Man kan ju visserligen icke göra det omöjliga. Den individuella parlamentarismen har nu nått ett stadium av kollektiv partipolitik och eftersom det alltså är skett, så ligger väl naturlagar till grund därbakom. Men vår förståelse är förlamad, vår synvidd är begränsad och våra oundvikliga materiella intressen såväl som vår lydnadsplikt för auktoriteter förhindra oss att gå till tingens kärna; och försummar man det så har man icke heller någon möjlighet att ordna grenarna, som en österländsk statsman sade redan för tretusen år sedan.

Men i varje fall har Nordens parlamentariska kallelse nu gått under och lagt sig till ro i handlingslöshetens tecken. Således ett sammanbrott inför våra stora uppgifter i historien, ett försummat ögonblick, som kanske aldrig kommer tillbaka. Den svenske diktaren Verner von Heidenstam har en gång fällt den berömda satsen, 'det är bättre att lyssna till en bågsträng, som bryter, än att aldrig hava spänt en bäge'.

Således, herr ordförande, när nu den danske statsministerns klubba nödgas att falla, så är det över vår kapitulation och vår fanflykt från de nordiska nationernas höga, pacifistiska kallelse. Och då är det i alla fall något som klingar. Jag tror, att det var Einar Tambeskjelves bågsträng som brast.»

Einar Tambeskjelve blev sedan rubrik i danska tidningar, och på det sättet slumpade det sig så att allmänheten fick veta, att nordiska folkens kallelse i vår tid dock varit allvarligt på tal vid mötet.

Nu har den *svenske utrikesministern ju utvecklat sin syn på situationen*, och jag skall inte göra några ytterligare kommentarer därtill. De göra sig själva. Jag vill bara konstatera, att det förelagts Bagge en ganska stor mat-

Ang. Sveriges ställning till Nationernas förbund m. m. (Forts.)
 sedel att välja på, då han skall bestämma sig för, om han vill gå ut ur folkens förbund eller inte. Det blir en bollkastning med möjligheter och ändringar måhända i gällande paragrafer. Men jag vet av erfarenhet som domare, riksdagsman och medmänniska, att man lappar inte på paragrafer, som visat sig obrukbara, utan man omskapar vid behov hela systemet. Vad det gäller i en sådan livsfråga är först och sist sinnelaget samt sanningens makt.

Vi ha förmärkt ibland från svenska utrikesdepartementets miljö en från Genève ingrodd tro, att det nuvarande folkförbundet är ganska bra, ja utmärkt organiserat. Olyckorna härleda sig övervägande från bristande god vilja hos åtskilliga medlemmar att rätta sig efter statuterna, och det är detta, som gör, att det gått ikull. Detta antydde också i Köbenhavn.

Ur en sådan uppfattning har även framsprungit till och med lidelsefulla krav på sanktioner jämväl mot opålitliga medlemmar. Dit räknades exempelvis Ungern. Men 60 procent av Ungerns export går till Italien, och Mussolinis regering är nästan den enda i Europa, som uttalat sympati för Ungerns berättigade krav att återfå de landsändar, som obehörigen frånrövats Ungern såsom ett besegrat land. Och ändå talar man om, att Ungern skall ha lika god vilja som vi här uppe, som avbörd oss de enda pålitligt verksamma sanktionerna, nämligen de militära, samt tämligen bekvämt inlåta oss på ekonomiska sanktioner, så här på långt avstånd från händelserna.

Sandler har talat uteslutande till Bagge och ej yttrat sig om min interpellations frågor. Men i slutet får jag dock indirekt ett ganska klargörande besked. »Uppfattningen», säger utrikesministern, »om vad neutralitet är, synes vara just i denna tid stadd i en stark jäsningsprocess, ur vilken ett nytt innehåll tenderar att utfalla men som ännu icke är utkristalliserat. Denna iakttagelse behöver icke betaga oss viljan eller förmågan att fullfölja en förnuftig och försiktig utrikespolitik, som undviker ställningstagande i intressebrytningar, med vilka vi ej ha att göra.»

»Försiktig» utrikespolitik, en skuggrädsla således för sanningen, som dock kan framträda även konsilient!

Och såsom »intressebrytningar, med vilka vi ej ha att göra», möta då främst nationernas självbestämningssätt i alla världsdelar och stormakters och även andras däremot stridande önskan att behålla sitt herravälde över de undertryckta nationerna i de tre gamla världsdelarna. Därmed ha vi ingenting att göra, menar man. Men folket i ett samhälle i Värmland, Säffle, förstod 1934, att vi hade därmed att göra, även ur egen egoistisk synpunkt. Då behövde jag bara säga så här: Här exercera era söner ärligen och ni betala en stor del av er kronoskatt till härväsendet. Varför? Jo, därför att ni äro rädda särskilt för stormakternas rustningar. Varför rusta stormakterna? Jo, därför att de måste det för att behålla sitt herravälde över Asien och Afrika och även bevara inflytandet i sin egen världsdel. Alltså få svenskarna i Säffle gå och exercera och betala kronoskatt, ända tills Asiens och Afrikas folk blivit fria. Efter den upplysningen förstodo Säffleiterna att mänskligheten stod och väntade även på dem alldeles invid deras knutar.

Jag får således sluta med ett erkännande, att Sandler lagt ner möda på att skänka oss ännu konturlösa förhoppningar att tilläventyrs genom paragrafändringar få en bättre fason på folkförbundet. Det saknades däremot *konkretiseringar av oundgängliga omvälvningar i förbundets idéer och organisation*. Sorgligast av allt var avståndstagandet, uttryckligen för medkänslan med undertryckta folk såsom en angelägenhet bland andra med vilken »vi ej ha något att göra» — vilket även ur egoistisk synpunkt är oriktigt.

En suckarnas väg således, ur vilken dock även i detta ögonblick, här som nyss i Danmark, det var något realpolitiskt som klingade. Det var Einar

Ang. Sveriges ställning till Nationernas förbund m. m. (Forts.)
Tambeskjelves bågsträng som brast. Fredsriket, Nordens kallelse ur dina händer, du svenska folk!

Herr Westman: Herr talman! Hans excellens utrikesministern har behagat att i sitt svar här i dag på en gång lämna svar på tvenne alldeles skilda interpellationer. Jag skall för min del be att nu få återföra diskussionen till det ämne, som har berörts av herr Bagge i hans interpellation.

Det djupa intryck, som Abessiniens öde gjort på vårt folk, beror — såvitt jag kan förstå av den svenska folkpsykologien — väsentligen på två orsaker. Vårt folk ville av allt sitt hjärta tro, att mänskligheten efter världskrigets syndafloed äntligen hade fått fotfäste på fast mark, där den kunde vila ut i lugn efter spänningen och eländet i järnstormen. Framför allt ville man tro, att Nationernas förbund skulle äga förmåga att genomföra sitt tillkännagivna syfte att skapa fred och säkerhet i världen, att ålägga alla en frivillig förbindelse att inte tillgripa krig, att göra den internationella lagen till ett rättssnöre mellan nationerna, som skulle leva tillsammans under strängt iakttagande av rättvisa och under noggrant hållande av avtal. Världen hade, ville man tro, nått fram till en internationell fredsorganisation, och man var så mycket europé, att man inte hörde Japans kanoner utanför Shanghai eller kulsprutornas smatter i Chacos vildmarker. Men när en europeisk stat, Italien, den 3 oktober i fjol sände sina trupper till lands och i luften över Abessiniens gräns, greps hela vårt folk av det intrycket, att om detta överfall av en förbundsbroder på en förbundsbroder icke avvärjdes av Nationernas förbund, vore hela den internationella rättsordningen söndersliten. I vår press uttalades av enstaka röster, och det i tidningar, som i allmänhet äro ytterst fredsvänliga, den mening, att när det gällde att rädda den internationella rättsordningen, fick man inte rygga tillbaka för ett europeiskt krig. Liksom om ett europeiskt rättskrig skulle vara något mindre förödande än ett europeiskt erövringskrig! Man tillade emellertid inte, att man påyrkade, att Sverige skulle aktivt delta i det kriget.

Det svenska folkets fast rotade vördnad för rätten är uppenbarligen en av orsakerna till den djupa besvikelse, som det nu efter Abessiniens erövring riktar mot Nationernas förbund.

Det finns också en annan orsak. Den är praktiskt politisk. Man har i vida kretsar förlorat tron på Nationernas förbunds förmåga att upprätthålla den kollektiva säkerheten, vilken ju så ofta har utlovats av Nationernas förbunds förespråkare och talesmän. Men vi kunna naturligtvis inte stanna vid att konstatera den misräkning, som en stor del av vårt folk hyser i fråga om Nationernas förbund. Vi måste, såsom hans excellens utrikesministern gjorde i sitt tal, försöka göra klart för oss orsakerna till att Nationernas förbunds hållning i den sista krisen blev sådan, som vi känna den. Vi måste försöka bilda oss en föreställning om beskaffenheten av Nationernas förbunds maktmedel, om deras användning och verkan. De bästa och historiskt viktigaste upplysningarna ha lämnats av statsmännen i England. Jag skall här blott återge ett mycket lärorikt uttalande, som mr Baldwin gjorde för några dagar sedan, den 14 maj, i Albert Hall. Han talade där om förutsättningarna för den kollektiva säkerhet, som Nationernas förbund avser att garantera. Han sade, att ekonomiska och finansiella sanktioner äro viktiga nog som led i en avskräckningspolitik, men sådana sanktioner ha ingen utsikt att lyckas, om inte de nationer, som tillämpa dem, äro beredda att taga risken av ett krig. I själva verket, sade han, äro militära sanktioner en väsentlig del av kollektiv säkerhet, och i längden — ofta snart nog — kunna de inte undvaras. Äro — frågade han — Europas folk beredda att fylla den uppgift, som den kollektiva säker-

Ang. Sveriges ställning till Nationernas förbund m. m. (Forts.)

heten kräver av dem, i medvetande av att för den samfällda säkerheten finns det ingen inskränkt ansvarighet? Ej heller betyder, för övrigt, tillade han, samfällad säkerhet att den brittiska flottan skall göra undan allt arbete för folk, som inte sörja för sig själva.

Mr Baldwins bistra ord visa, att om en liten stat vill åtnjuta säkerhet genom Nationernas förbund, skall denna stat vara beredd att för gemensam räkning, utan att själv vara direkt hotad, gå till krig, om det så erfordras mot en stormakt. Den måste därjämte enligt hans framställning vara rustad att försvara sig själv, när den angripes, om den skall anses vara värd hjälp av Nationernas förbund. Mr Baldwin har alltså starkt understrukit nödvändigheten av en solidaritet inom Nationernas förbund, som är beredvillig att förvandla ekonomiska sanktioner till militära.

Av utrikesministerns ord, som vi nyss hörde, framgår, att han för sin del varken anser, att en förpliktelse till en sådan förvandling åligger Sverige, eller är villig att förorda en sådan omarbetning av förbundsakten, som skulle göra militära sanktioner obligatoriska för oss.

Vad de ekonomiska sanktionerna beträffar, har erfarenheten från den italienska krisen visat, att de lika väl kunna vara en förberedelse till krig som en förberedelse till fred. Det är därför av stor vikt, att Sverige i framtiden liksom hittills förbehåller sig rätt att självt pröva, huruvida förutsättningarna för deras tillämpning föreligga liksom också det sätt och den omfattning, vari de skola tillämpas.

I många av de mindre staterna har man under den italienska krisen fått klart för sig, vilka faror en liten stat kan utsättas för, om Nationernas förbund med skärpa skulle »förorda» d. v. s. i realiteten påfordra, att den satte i gång vittgående ekonomiska sanktioner mot en grannstat, som är mäktig till lands, till sjöss och i luften.

Om redan nu denna synpunkt ger vid handen, att det är lämpligt och i hög grad påkallat, att artikel XVI i Nationernas förbunds grundstadga upptages till studium i och för dess revision, så föreligger det ur Nationernas förbunds egen synpunkt ytterligare ett skäl därför.

De ekonomiska sanktionerna avse ju att med tvångsmedel återföra en medlem, som handlar osolidariskt, till solidaritet. Men om dessa sanktioner förlora, om de förfela denna sin verkan, kunna de lätt undergräva den andra förutsättning, som jämte solidariteten uppbär Nationernas förbunds konstruktion, nämligen universaliteten. Vi se just för närvarande, hur de ekonomiska sanktionerna tvärtemot sitt syfte driva Italien till en särpolitik, som allt tydligare utgräver sin egen fåra. Samtidigt får Tyskland allt större politiska möjligheter utanför Nationernas förbunds ram. Södra och Norra Amerika ställa sig alltmera olustiga vid sidan av Nationernas förbund. Hans excellens utrikesministern framhöll i sitt anförande det stora intresse, som knyter sig till den panamerikanska kongress, vilken inom kort skall samlas.

Nationernas förbund nådde tyvärr inte från början den universalitet, som dess grundstadga förutsatte. Ju längre Nationernas förbund kommer bort från den avsedda universaliteten, desto större risk föreligger tydligen för att det ej skall motsvara det anspråk som utrikesministern framställde i sitt tal, när han yttrade: »För en utanför stormaktsintressena stående stat förblir det en fundamental synpunkt, att pakten och förbundets politik endast tillvaratager den allmänna rättsordningens intressen och erhåller en i olika lägen likmässig tillämpning.» Så länge Nationernas förbund fyller detta anspråk, bör enligt min mening Sverige kvarstå i förbundet. Skulle det emellertid bli tydligt, att Nationernas förbund har förvandlats till instrument för en ensidigt betonad stormaktsallians, kommer frågan om Sveriges kvarstående i förbundet, så vitt

Ang. Sveriges ställning till Nationernas förbund m. m. (Forts.)
jag kan förstå, i ett alldeles nytt läge. Då har Sverige icke längre att bedöma den frågan ur den internationella moralens synpunkt. Sverige har inte längre då att se saken ur den synpunkten, att Sveriges förhållande till Nationernas förbund skall bedömas som ett led i Sveriges strävan att upprätthålla en internationell rättsordning, utan då blir frågan att bedöma som en rent politisk maktfråga. Men den stora svårigheten, det i viss mån tragiska, ligger naturligtvis däri, att om Sverige, kanske i sällskap med andra stater, skulle inför faran att se Nationernas förbund utvecklas i den riktning, jag nyss angav, utträda ur förbundet, skulle genom en sådan handling en utveckling av Nationernas förbund i beklaglig riktning av Sverige påskyndas. Så länge Sverige är kvar i Nationernas förbund, bör emellertid vårt land betrakta neutralitetspolitiken i dess gamla mening och med dess gamla innehåll som grundvalen för sin utrikespolitik och sitt förhållande till Nationernas förbund som en, låt oss säga, funktionalistisk påbyggnad på denna grundval.

Herr Bagge ställde oss i sitt anförande inför valet mellan ett Nationernas förbund av nuvarande karaktär och ett Nationernas förbund, som hade avlagt alla sina tvångsmedel och uteslutande rörde sig inom det teoretiska skapandets värld. Utvecklingen brukar emellertid inte röra sig i så skarpa dialektiska motsatser. Det nya brukar växa fram organiskt ur det gamla.

Vi stå därför antagligen inför en trevande utveckling. Krafter i de flesta länder arbeta i olika riktningar, när det gäller att utforma Nationernas förbunds framtid. Det är omöjligt att nu förutse vilka förslag till lösningar, som därur kunna framgå av sådan betydelse, att de kunna tagas till utgångspunkt för arbetet av dem, som eftersträva att göra det bästa möjliga av den grundval för ett internationellt samarbete, som blivit lagd i Nationernas förbund.

Jag tror för min del, att man för närvarande, när man försöker bilda sig en föreställning om den stora och viktiga frågan om Nationernas förbunds framtid, inte kan komma längre än till de måttfulla ord, med vilka hans excellens utrikesministern uttalat sig i detta ämne. Vi sakna alla profetisk förmåga, och jag tror, att vi inte böra överskatta våra möjligheter att förutse den lösning, som en gång skall framträda, när den stora kris, Nationernas förbund nu genomlever, nalkas sin avslutning. Vi kunna i varje fall se, att förbundet nu har kommit in i en ny fas.

Av den formulering, som jag ger åt dessa mina ord, framgår, att jag för närvarande inte räknar med möjligheten att Nationernas förbund nu plötsligt skulle fullständigt upplösas. Jag tror, att de krafter, som arbeta på att bevara förbundet, skola lyckas att rädda åt förbundet så mycket livskraft, att det värdefulla i dess traditioner skall, efter bortrensning av misstag och ofullkomlighet, bli överfört till en tid, då strävandena att åstadkomma en internationell fredsorganisation lyckats att bereda en säkrare grundval för mänsklighetens gemensamma arbete.

Herr Hamrin: Herr talman! Efter den utförliga redogörelse, som här har lämnats av hans excellens utrikesministern och den belysning av frågan, som här har givits av de båda interpellanterna och nu senast av herr Westman, skulle jag egentligen ha kunnat avstå från ordet, men när jag på något avstånd tagit del av den förhandsdiskussion, som ägt rum i riksdagen och i denna kammare rörande den debatt som här går av stapeln, har jag funnit ändamålsenligt, kanske t. o. m. nödvändigt, att även från det parti, som jag representerar, säges några ord. Att det inte kan bli annat än ett upprepanande i de allra flesta punkterna föreställer jag mig, att kammarens ärade ledamöter fått fullt klart för sig från början.

Jag är för min del tacksam för att regeringen, främst utrikesministern, ve-

Ang. Sveriges ställning till Nationernas förbund m. m. (Forts.)

lat lämna riksdagen tillfälle att diskutera denna fråga, även om jag tillhör dem, som på förhand haft, jag vill inte säga klart för mig, men dock haft den tron, att egentligen ingenting nytt vore att hämta vare sig ur svaret på interpellationerna eller ur diskussionen. Men frågan diskuteras ju världen runt. Vilka politiska tidningar man slår upp från ut- och inlandet, finner man Nationernas förbund vara föremål för granskning och diskussion. För några dagar sedan voro, som redan flera talare här omnämnt, statsmän från de fyra nordiska länderna samlade, och huvudfrågan vid den överläggning, som då förekom, var ju Nationernas förbund och Sveriges arbete inom detsamma. Det finns en sak, som vi synas alla vara ense om och som omvitnats här av olika talare, att det världsinstrument som Nationernas förbund skulle vara för att bringa ordning i världen, det världsinstrumentet har självt kommit i olag, och det förbund, som självt skulle utgöra ett medel mot kriser och återställa lugn och ordning, om kris utbryter, har råkat in i en mycket svårartad kris. Men det farligaste i ett sådant läge är att inte vilja undersöka beskaffenheten och orsakerna till den uppkomna situationen. Göra vi detta, skola vi med detsamma kunna konstatera, att det instrument, som här kom till användning i den pågående krigiska konflikten, inte var användbart i den utsträckning och i den omfattning, som man syftade till. Sanktionssystemet slog slint i sin tillämpning. Men det var ju avsikten att förhindra ett krigs-utbrott, och avsikten var också, att därest krig utbröte skulle de krigförande makterna tvingas att inställa fientligheterna. I stället ha vi kunnat konstatera, att oaktat instrumentet kom till användning fortsatte kriget med känd utgång, i varje fall militärt sett, och det värsta är, herr talman, att jag tror, att historien en gång kommer att säga oss, att sanktionssystemet sådant det tillämpats i den pågående konflikten har mest drabbat civilbefolkningen och inte de krigförande eller i varje fall inte de krigförande arméerna.

De siffror, som utrikesministern här anförde, äro mycket intressanta, men jag måste ju tillägga, att de äro föga värdefulla i betraktande av sanktionernas ändamål. Herr utrikesministern sade också, att instrumentet är nog riktigt, men de som handhaft detsamma, ha inte kunnat handhava det på ett riktigt sätt, om jag fattade utrikesministern rätt. Jag gjorde då bara den reflexionen att det är ju samma män, samma stater och makter, vilka tillverkat instrumentet, som skulle handha detsamma, och jag undrar då, om man kan sätta så värst stora förhoppningar till att samma makter, samma stater, samma statsmän skola kunna reparera detta instrument, som utrikesministern tydligen ansåg vara fullt användbart, så att det blir mera effektivt och får större tillämpning och användbarhet under kommande tid.

Det har också här erinrats — och jag gör samma erinran — att en utvidgning av sanktionerna vid detta tillfälle, jag vågar säga vid ett kommande tillfälle, om sanktionerna komma till användning någon mera gång, leder lätt till ett krig, och de stora statsmän, som ha det avgörande ordet i sådana frågor, mera än de små ländernas i varje fall, de framhålla också detta, som ju här i dag har omnämnts. Men inför denna uppenbara sanning, att sanktionernas tillämpning i större omfattning, och jag tillägger i sådan omfattning, att de bleve effektiva, kan leda till krig, inför den utsikten ha stormakterna fallit undan, och angriparmakten — som om jag inte missminner mig 52 stater i världen dömde som skyldig — står nu som segerherre och dömer själv sina åklagare och sina domare.

Det är, herr talman, inför en sådan utveckling som naturligtvis allt flera fråga sig, om vi och andra småstater i längden kunna och böra stå riskerna, men när behov därav uppstår sakna förmånerna och den utlovade hjälpen. Och det är, såsom en av de nordiska statsmännen, vars ord förut blivit citerade här, för några dagar sedan yttrade, att vi stå inför en politisk situation, i vil-

Ang. Sveriges ställning till Nationernas förbund m. m. (Forts.)
 ken de stater, som ha makten, svikta. Men sanningen är att Nationernas förbund inte kunnat hävda sig.

Nu beror detta, herr talman, vad vårt land och folk beträffar, nog därpå, att vi från början hyst överdrivna förhoppningar om den trygghet, som förbundet skulle skänka framför allt de små staterna. Detta har nog också bidragit till att skada hela folkförbundstanken bland de små ländernas representanter. I viss mån ökades dessa förhoppningar och detta förtroende genom de klart konstaterade framgångarna under förbundets första år. De bidrogo, menar jag, till att öka de spända förväntningarna, och vi handlade också på sin tid i enlighet med denna uppfattning bland det svenska folket. Jag uttalar gärna för min personliga del, att jag tillhörde dem, som hyste sådana överdrivna förhoppningar — man ser det efteråt — som jag här har talat om.

Nu är ju bara frågan: Vad skola vi göra? Och den frågan ha samtliga talare här uppställt, hans excellens utrikesministern också, men ingen har kunnat lämna något svar på denna fråga i annan mån än att man diskuterat olika möjligheter, som förelegat — och jämväl den saken är ganska naturlig. Vad skola vi göra? Enligt min mening stå vi inför ett »antingen — eller», och detta »antingen» betyder här en reorganisation, som också utrikesministern något talade om. Men hastigare än vi tro kan en situation uppkomma, en krigssituation som får sina konsekvenser även för oss, och då är det ju inte tid att dryfta planer till en omorganisation. En del andra tänka på en omorganisation i sådan riktning — något som ju också utrikesministern var inne på — att Nationernas förbund får till sitt förfogande en militärmakt, alltså ett militärt maktmedel, som skulle ingripa mot fredskränkarna. Jag tillägger blott att för min del undrar jag om vårt land och vårt folk är berett att lämna sin medverkan till ett sådant steg. Åtminstone har riksdagen tidigare under mindre brydsamma förhållanden och i lugnare tider ställt sig ytterst skeptisk mot varje insats i den riktningen. Det finnes åter andra, som förmena, att Nationernas förbund bör inrikta sig på att vara en institution endast för vår världsdel. Däremot må endast erinras därom, att inom Nationernas förbund finnas stormakter, som härska över omfattande länder och stora folk utanför vår världsdelns gränser, och att på det sättet begränsa dess uppgift till att verka endast inom vår världsdel, inom Europa, torde väl i längden bli fåfängt.

Jag kommer sålunda, herr talman, fram till den slutsatsen, som samtliga de andra talarna kommit till, att vi stå här inför en period av osäkerhet, eller för att citera utrikesministerns ord: »Erfarenheten från denna och tidigare konflikter är numera sådan, att djup ovisshet råder för framtiden huruvida och på vad sätt förbundspaktens sanktionsbestämmelser bliva tilläpade.» Vi ha intet annat att göra, än att vänta och se, men jag tillägger med detsamma — inte för länge! Nationernas förbund har ju sysslat med mycket annat än med militära frågor eller stora nationella tvistefrågor, och det kan inte nekas, att Nationernas förbund utfört ett för samförstånd mellan folk och klasser stort arbete på detta område.

Det är också i vårt intresse — och därmed skall jag sluta, herr talman — framför allt för de små staterna, vilkas grupp vi tillhöra, att hålla fast vid tanken på ett internationellt rättssystem. Men ett villkor för denna tankes fasthållande är dock ofrånkomligt, nämligen att Nationernas förbund inte sjunker ned till att bli ett redskap i en maktgrupps händer. Jag instämmer därför till fullo i det uttalande hans excellens utrikesministern här gjorde i slutet av sitt anförande, då han framhöll att svenska regeringen — jag säger svenska folket — är livligt medvetet om den akuta folkförbundskrisens allvarliga beskaffenhet och det finner läget och det egna landets intresse påkalla aktiv medverkan under intim kontakt med andra stater med liknande inställning i en kommande undersökning av krisens innebörd och möjligheterna för att den skall kunna övervinnas.

Ang. Sveriges ställning till Nationernas förbund m. m. (Forts.)

Herr Åkerberg: Herr talman! Det är ju naturligt att en diskussion om Nationernas förbund i dag måste bli ett mollackord. Hos alla finns ju en känsla av, att det måste bli en självrannsakan och att nya gränser måste dragas. Jag tycker dock, att vi svenskar borde ha råd att kosta på oss en något större kallblodighet vid dryftandet av dessa ting. Man bör ju inte blanda in sina egna känslor och tillfälliga stämningar i det objektiva bedömandet av en fråga, som har en så oerhört stor betydelse för vårt land och för alla folk. Man bör med ett ord sagt inte kasta ut barnet med badvattnet. Jag tror, att då man nu framdragit så många felaktigheter hos Nationernas förbund, bör man inte glömma bort, att det också finns en kreditpost. Jag tycker, att herr Bagge målade något för mycket i svart. Nationernas förbund har ju inte kunnat hindra Italiens annektering av Abessinien. Jag går till och med så långt, att jag säger att ett sådant hindrande hade kanske gått lättare, om Nationernas förbund inte hade existerat, men det hade måhända då också skett på bekostnad av ett europeiskt krig. Vilket alternativ, som hade varit att föredraga, kan man ju tvista om. Ur europeisk och därmed också ur svensk intressesynpunkt borde det alternativ som valts anses vara att föredraga. Den svaghet, som Nationernas förbund har visat i den nuvarande krisen, sammanhänger ju framför allt med att förbundet har blivit i så hög grad en rent europeisk institution. Ju längre bort från Europa en konfliktskälla är belägen, desto mindre intresse har förbundet visat. Japans annektering av Mandschuriet lämnades relativt obeivrad, Italiens infall i Abessinien ledde till sanktioner, dock inte tillräckliga. Jag måste dock säga, att man går litet för långt, när man försöker här klargöra, att dessa sanktioner varit värdelösa. De siffror, utrikesministern androg, ha ju bland annat visat att så inte varit förhållandet. Det finns för övrigt i senaste numret av »Times» ytterligare siffror, som belysa samma förhållande. Där publiceras en statistik från 28 nationer. Det befanns, att från mars 1935 till mars 1936 hade importen från Italien till dessa länder sjunkit från 13.5 miljoner guld-dollar till 6.2 miljoner. Om man tager ut sanktionsländerna bland dessa, har importen sjunkit från 7.6 miljoner till 0.5 miljon, alltså nära nollpunkten bland dessa sanktionsländer. Det är klart, att detta skulle i det långa loppet ha knäckt angriparen, om inte beräkningarna i andra avseenden hade strandat. De berättelser som förekomma i tidningarna i dessa dagar från det krigförande Abessinien bakom kulisserna visa, att det var förräderi och inre upplösning, som i främsta rummet, eller åtminstone i hög grad, vållade katastrofen, och som korsade de beräkningar, på vilka Nationernas förbunds sanktionssystem har vilat. Att dessa sanktioner inte blevo så kraftiga, att de verkligen ledde till det bestämda målet, sammanhänger framför allt med att alla tänkte på Europa, då de talade om Afrika, alla sneglade på den europeiska härvan, på Donaulabyrinten, på Rhengränsen, på hela det labila jämviktssystem, som skapats genom Versaillesfreden, och som hotade att störta samman, om bara en enda bricka flyttades från sin plats. Denna rent europeiska inställning hos Nationernas förbund är naturligtvis en svaghet, men den är på samma gång en styrka, därför att den innebär en begränsning till vissa uppgifter, och den innebär naturligtvis också en styrka framför allt för de europeiska staterna.

Det är inte säkert, att man kan draga den slutsats, som herr Bagge och jag tror också herr Hamrin här dragit av det, som förekommit, eller att Nationernas förbund inte kan genom sanktioner skydda en angripen stat. Jag åtminstone drar den slutsatsen, att om Nationernas förbund på allvar engagerar sig i en sådan aktion, kommer det att lyckas och likaså att det är Nationernas förbunds avsikt att sätta in en sådan aktion med större kraft, om angreppet skulle gälla en europeisk stat. Nationernas förbund har inte

Ang. Sveriges ställning till Nationernas förbund m. m. (Forts.)
hindrat, att Abessinien annekterats, men om förbundet har hindrat ett allmänt europeiskt krig att braka loss, är ju detta en förtjänst, som inte kan bestridas. Överhuvud taget tycker jag, att man inte bör måla alltför mycket i svart. Det finns dock även ljuspunkter att åberopa. Nationernas förbund har för första gången kring sig samlat en organiserad världsopinion för fred. Före världskriget skulle hela detta fälttåg nere i Abessinien ha betraktats som en episod, som ett vanligt turistföretag eller en sportbragd. Nu har det upprört alla folk och alla människor. Denna vaknande opinion är ju en makt att bygga på, då det gäller ett skapa ökad trygghet i världen, men det skulle vara att börja i galen ända, om man sloge sönder det enda redskap, som denna världsopinion har att haka sig fast vid.

Man får ju inte heller bortse från betydelsen av att det finns ett förhandlingsinstrument. Om ett sådant funnits i augusti 1914, är det inte uteslutet, att världskriget aldrig kommit till stånd. Det hade blivit tid till förhandlingar och eftertanke. Det finns många, som anse, att om inte Nationernas förbund hade funnits, då Hitler lät sina trupper tåga in i Rhenzonen, skulle ett krig mellan Frankrike och Tyskland varit oundvikligt. Nu blev det en avspänning, därför att det gavs tid för förhandlingar.

I vårt land föres agitation mot Nationernas förbund framför allt från två läger, dels från det läger, där man överhuvud med misstro ser på folkliga strävanden och internationell solidaritet. Det är denna riktning, som manifesterat sig i Nya Dagligt Allehandas s. k. folkomröstning. Från samma håll har man framfört tanken att de nordiska staterna skulle utträda ur förbundet och bilda en sammanslutning för neutralitetens bevarande. Jag har givetvis ingenting emot en sådan sammanslutning, men jag tror, att endast om den förekommer såsom en organiserad strävan inom Nationernas förbund, kan den få någon egentlig styrka.

På tal om det nordiska samarbetet menade herr Bagge, att de nordiska staterna skulle ställa sig obundna av alla förpliktelser inom Nationernas förbund. Jag tycker, att också detta är att börja i galen ända. Det är klart, att om man ställer sig obunden av förpliktelserna, så ställer man sig också obunden av förmånerna.

Den andra sidan, från vilken agitationen mot Nationernas förbund bedrives, menar att verklig trygghet bara kan vinnas genom arbetarklassens internationella samverkan. Även detta innebär och medför en splittring av fredens krafter. 1914 fanns det en politiskt enad arbetarklass; den kunde inte hindra kriget. I dag står arbetarklassen splittrad, och just de som nu tala om en enhetsfront och vilja ta avstånd från Nationernas förbund äro de som framför allt ha bidragit till att framkalla denna splittring. Den organiserade arbetarklassen bör kunna bli ett mäktigt värn för freden, men om den isolerar sig från övriga krafter i världen som arbeta för samma mål, och framför allt om den inriktar sig på att spränga Nationernas förbund, så kommer den att öka förvirringen och öka riskerna. Sovjet-Rysslands nya inställning är ett bevis för att förvisningen om detta har ökat.

Svagheterna hos Nationernas förbund bottna främst i att förbundet kommit att bli en garant för de orimliga gränser och maktförhållanden, som världskriget har skapat. Därav följa också de risker som medlemsskapet i verkligheten innebär. Men det är uppenbart att dessa risker inte minskas, om förbundet spränges, utan tvärtom ökas. Då få vi måhända ett allas krig mot alla.

Utrikesministern har i främsta rummet, om jag fattade honom rätt, givit uttryck åt den betänksamhet som läget utan tvivel ger anledning till. Men jag konstaterar också med glädje, att man bakom denna betänksamhet kan spåra en obruten vilja att fullfölja det verk som har inletts att i samarbete

Ang. Sveriges ställning till Nationernas förbund m. m. (Forts.)
med andra viljor och andra folk, som i likhet med Sverige i en internationell samverkan se det enda i längden bestående värdet för kulturen och demokratin, söka vinna mark för en ny anda och en ny förståelse för förbundets idéer. Jag konstaterar också med glädje att samma ståndpunkt i princip förekommer hos de talare från andra partier som ha uppträtt. I likhet med herr Bagge och även andra är jag medveten om, att en revision av förbundets statuter är nödvändig, men jag tycker det är orimligt att som herr Bagge begära att utrikesministern redan i dag skall kunna ange riktlinjerna för denna revision. Huvudsaken är att man går till arbetet i den rätta andan. Det blir en svår och en ömtålig uppgift. Den ger inte rum för den anda som har sin glädje i att höra strängar brista, men det är en uppgift som inte kan och inte får betraktas som hopplös. I det långa loppet är det, tror jag, en tacksam och en ärorik uppgift.

Herr statsrådet **Undén**: Herr vice talman! Det är förklarligt att i denna debatt om Nationernas förbunds nuvarande läge och vårt lands inställning till förbundet har kommit till uttryck många tvivel på sanktionssystemets och förbundets effektivitet, och vi ha väl alla blivit starkt påverkade av de erfarenheter, som förbundet har haft vid sitt första försök att tillämpa detta sanktionssystem. Men herr Bagge gick i sitt första anförande efter interpellationssvaret ett betydligt steg längre och utvecklade den uppfattningen, att sanktionssystemet överhuvud taget, principiellt sett, utgjorde en fundamental brist i förbundets organisation; och det är närmast med anledning av denna uttalande uppfattning som jag ber att få framlägga några synpunkter på detta problem.

Herr Bagge anförde till stöd för sin kritik, att sanktionssystemet medfört en uppluckring av den internationella rättsordningen, så att Nationernas förbund på grund av sanktionspolitiken går fram över ett fält av brutna traktatförbindelser. Jag måste erkänna, att jag inte är i stånd att förstå vad herr Bagge syftade på med dessa ord. Kan meningen vara att säga, att det mest påfallande i denna situation är att tre stater ställt sig utanför tillämpningen av sanktionsförpliktelserna i pakten? Det är visserligen sant att så har skett, men det är dock inte detta drag i den aktuella situationen som har framkallat tvivlet på förbundets framtid. Det faktum som vi tänka på när vi tala om traktatsbrott i denna situation är ju att en stat har anfallit en annan, och detta faktum kan ju omöjligt vara en följd av sanktionssystemets tillvaro. Herr Bagge talade också om sanktionernas bristande effektivitet, och detta underströks för övrigt även av herr Westman, och i detta sammanhang anfördes att erfarenheten nu hade visat det ohållbara i den distinktion som gjordes vid vårt inträde i förbundet, nämligen att man kunde ansluta sig till ekonomiska sanktioner, men avböja att delta i militära sanktioner. Herr Westman anförde också ett uttalande av den engelska premiärministern som gick i den riktningen, att det inte fanns några kommanditdelägare i Nationernas förbund, ingen stat med begränsad ansvarighet; alla måste vi ta solidaritetsförpliktelserna till fullo, de militära sanktionsplikterna inbegripna. Herr Westman brukar annars inte i sin argumentation falla så till föga ens inför stormakternas ledande statsmän, och jag anser att det här hade varit på sin plats att bestämt avböja den tes som Mr Baldwin har framlagt. I själva verket har ju även från stormakternas sida ofta understrukits det befogade i en dylik distinktion, nämligen att man inte kan ålägga alla medlemmar av förbundet förpliktelsen att delta i militära sanktioner. Enligt vår uppfattning åligger ju ingen medlem sådana förpliktelser, men fränsett formuleringen av den nuvarande pakten har det rimliga i denna distinktion ofta understrukits. Det

Ang. Sveriges ställning till Nationernas förbund m. m. (Forts.)

kan inte begäras i nuvarande internationella läge att de mindre staterna med sina begränsade resurser och sitt begränsade ansvar för den internationella storpolitikens utveckling skola ta de fulla förpliktelser som obligatorisk medverkan i ett militärt sanktionssystem skulle innebära. Det är visserligen sant att även ekonomiska påtryckningsåtgärder kunna föranleda den stat som utsettes för sådana att med repressalier ingripa mot en stat som velat begränsa sitt deltagande i sanktionerna. Men vi kunna väl ändå inte säga, att den nuvarande situationen ger särskild anledning till att begrunda farorna för de mindre staterna att delta i ekonomiska sanktioner. Det är mycket möjligt att ekonomiska sanktioner icke äro tillräckligt effektiva i olika förekommande fall och att alltså de stora makter, som måste gå i spetsen för internationella påtryckningsåtgärder, måste ta med i beräkningen möjligheten att ingripa militärt mot en fredsbrytare. Man måste se denna konsekvens fullt i ögonen, men man kan därav inte dra den slutsatsen, att alla stater skola ha samma skyldighet att delta i påtryckningsåtgärder av alla slag.

Då herr Bagge utvecklade som sitt privata program ett förbund befriat från sanktionssystemet, så undrar jag ändå, om han tillräckligt har tänkt sig in i, hur ett sådant förbund skulle te sig i sin framtida verksamhet. Förbundet skulle väl inte endast ha till uppgift att organisera internationella konferenser i varjehanda opolitiska ämnen, t. ex. angående den vita slavhandeln, opiummissbruket eller telegrafförbindelserna mellan länderna, utan om det skulle vara någon motsvarighet till det nuvarande Folkförbundet, så skulle det väl i varje fall ha till uppgift att söka förebygga krig genom fredliga medel, genom undersökningsförfarande, förlikningsförfarande, skiljedomstol och dylikt. Om man inte hyser en alldeles fantastisk tro på rättsbudens förmåga att bevinga staterna utan några maktmedel bakom, måste man räkna med att den ena eller andra medlemsstaten bryter mot förbundets grundsatser i fråga om internationellt förlikningsförfarande, i fråga om skiljedomsförfarande, i fråga om fullgörandet av avkunnade domar. Då menar alltså herr Bagge, om jag förstod honom rätt, att i dylika situationer medlemmarna skulle förhålla sig strikt neutrala, de skulle inte på något sätt reagera mot att förbundets grundsatser brötos av en medlem, det skulle inte finnas något slags uttryck för att här hade skett ett flagrant traktatsbrott. Menar möjligen professor Bagge, att om vi hade haft ett sådant förbund då den italiensk-abessinska konflikten började, den allmänna opinionen i vårt land hade reagerat mindre mot Italiens angrepp på Abessinien? Världsopinionen skulle inte ha blivit lika chockerad, om vi inte hade haft några sanktioner och om förbundet stått maktlost utan att kunna ge uttryck för den indignation som den allmänna opinionen känner! Om förbundet drev en sådan politik att inte på något sätt reagera mot dylika traktatsbrott, så tror jag det alltmera skulle förlora sin ställning inför den allmänna opinionen, och man skulle i det ena landet efter det andra fråga sig vad det skulle tjäna till att vara medlem av ett förbund som tolererade traktatsbrott, tolererade krig i strid mot sina skiljedoms- och förlikningsförpliktelser. Jag är för övrigt övertygad om, att även om sanktionssystemet avlägsnades ur förbundets stadgar, skulle ett sådant förbund säkerligen tvingas till vissa påtryckningsmedel mot en angripande stat. Vi kunna ta ett sådant fall som exporten av krigsmaterial. Skulle det inte vara alldeles orimligt att sedan en stat i ett dylikt förbund gått till krig mot en annan medlem, de övriga staterna opartiskt skulle exportera krigsmaterial såväl till angriparen som till hans offer? Och om man förbjuder krigsmaterialexport, kommer man lätt nog in på frågan om andra steg i samma riktning.

Man kan ju då lägga saken på en linje som herr Bagge också tycks ha en viss sympati för, ehuru den strider mot hans utgångspunkter, nämligen den

Ang. Sveriges ställning till Nationernas förbund m. m. (Forts.)

som citerades från herr Mowinckels anförande i Köpenhamn och vilken går ut på att staterna böra ha fria händer att delta eller icke delta i sanktioner allt-efter förhållandena. Det är naturligtvis ett uppslag att diskutera, men jag tror inte man får underskatta farorna av en sådan politik. I varje fall blir det för de mindre staterna betydligt vanskligare, att om de inte från början uppställt bestämda objektiva normer för sitt deltagande i sanktioner, ena gången delta i ett uppkommande fall, andra gången icke delta. Det kunna möjligen de mäktigaste staterna göra, de kunna förbehålla sig att ta parti i de enskilda fallen efter omständigheterna, men för de mindre staterna ligger det givetvis större trygghet i ett objektivt system.

Då man går till omprövning av vårt lands intresse av förbundets utveckling i den ena eller andra riktningen, bör man inte glömma, att om de mindre staterna dra sig ur förbundet eller söka begränsa sina nuvarande förpliktelser enligt sanktionssystemet, utvecklas förbundet lätt till en stormaktskonklav i stil med ett förslag som redan varit uppe, den s. k. Rompakten, som gick ut på att de fyra stormakterna skulle bilda ett råd för Europa och omhänderha Europas politiska affärer. Man måste då ställa problemet, om en sådan utveckling skulle öka tryggheten i världen eller minska den. I varje fall kunna vi icke, när det gäller att ta ståndpunkt till vårt eget lands trygghet med den ena eller andra politiken, underlåta att bedöma vår ställning mot bakgrunden av de allmänna krigsrisker som en sådan utveckling skulle medföra. Det förefaller ofta vara en lätt och bekväm politik att rekommendera vårt utträde ur folkförbundet och hänvisa till neutralitetspolitik och försvar. Men neutralitetspolitik är, som redan utrikesministern har understrukt, ingen formel som gäller för evärdeliga tider utan hänsyn till utvecklingen i övrigt. Den neutralitetspolitik som fördes under världskriget kan måhända icke föras under ett framtida krig, redan på grund av krigets tekniska utveckling och de ekonomiska förbindelsernas utveckling.

Herr Westman hade ett ord om att solidaritetspolitik eller Nationernas-förbundspolitik kunde betraktas som en funktionalistisk utbyggnad på vår utrikespolitik. Det var en utmärkt analogi. Jag vet inte hur herr Westman betraktar funktionalismen, men för min del betraktar jag funktionalismen som en anpassning efter ändamålsenligheten. Väl kan den visa utväxter, men jag tror aldrig att vi falla tillbaka på det förgångna eller glömma för framtiden de rön som funktionalismen har givit oss. Säkert komma många bakslag fortfarande att möta Nationernas förbund, och det är också möjligt att förbundet kommer att visa sig vara ett övergångsstadium. Vid prövningen av läget i dess helhet måste man dock — trots de akuta svårigheterna och farorna — fasthålla vid det mål för vilket folkförbundet stiftades. De politiska riktningar som i fråga om den inre politiken tro på och arbeta för framsteg, kunna aldrig, när det gäller utrikespolitiken, hemfalla åt en resignerad konservatism.

Herr Westman, erhöll nu ordet för kort gemäle och yttrade: Jag ber att få undanröja ett missförstånd, som herr statsrådet Undén i början av sitt anförande lät komma till uttryck. Att jag citerade ett uttalande av den engelske premiärministern Baldwin skedde av det skälet, att eftersom vi nu diskutera frågan om Sveriges förhållande till Nationernas förbund sådant det är, ansåg jag det vara av intresse för kammaren att få höra hans åsikt. Den gick ju ut på, att det inte finns någon begränsad ansvarighet för den kollektiva säkerheten, varför man måste vara beredd att låta ekonomiska sanktioner övergå i militära. Men jag, instämde inte med mr. Baldwin, och jag fortsatte

Ang. Sveriges ställning till Nationernas förbund m. m. (Forts.)

sedan att utveckla den svenska teorien, som ju är den att vi icke äro bundna vid militära sanktioner, varefter jag redogjorde för den distinktion som vi också betona i fråga om de ekonomiska sanktionerna. Det svenska är alltså något helt annat än det system i fråga om kollektiva säkerhetsförpliktelser som mr. Baldwin vill uppställa.

Vad slutligen angår den politico-estetiska synpunkten på funktionalismen har jag ingen invändning att göra mot herr statsrådets yttrande.

Herr Trygger: I den reservation till särskilda utskottets utlåtande vid 1920 års riksdag, i vars tillkomst jag tagit del, gjordes följande uttalande: »Med varma förhoppningar har det svenska folket omfattat tanken på ett Nationernas förbund med uppgift att ställa staternas inbördes förhållanden icke under maktens utan under rättens och billighetens herravälde. Kriget har för vårt land med ökad styrka framstått såsom en kulturens fiende, och genom en mer än hundraårig neutralitetspolitik har Sveriges folk kraftigt understrukt denna sin uppfattning. Detta ha vi så mycket lättare kunnat göra, som otaliga band av aktning, vänskap och tacksamhet förena oss med världens kulturstater. Då man nu inbjudit vårt folk att ansluta sig till förbundsakten för Nationernas förbund, hava vi med det största erkännande tagit del av de grundsatser, som i ingressen till densamma uttalas såsom normgivande för det nya förbundet. Att rätt och heder skola utgöra grundvalen för internationella förbindelser, att rättesnöret för regeringarnas handlande skall vara den internationella rättens föreskrifter, att krig skola såvitt möjligt förekommas samt att rättvisa och fördragstrohet skola behärska staternas inbördes förbindelser, allt detta är ett vackert program, som ett verkligt Nationernas förbund med skäl kunde sätta sin stolthet i att förverkliga.»

Efter en granskning av särskilda, i pakten intagna bestämmelser heter det därefter i reservationen: »Ett inträde i förbundet, sådant det skapats genom det föreliggande förbundsfördraget, skulle följaktligen enligt vår mening i sina grundvalar rubba det nationella oberoende, som Sveriges folk under seklers arbete uppbyggt och med de största offer hittills bevarat. Vår självbestämmanderätt, vår neutralitet och vårt statliga oberoende, med ett ord allt vad vi ha kärt och dyrbart, vårt fädernesland, bleve underkastat främmande maktens gottfinnande och till tjänst för deras särskilda intressen, om vi skulle sätta vårt namn under den förbundsakt, som man erbjudit oss att nu biträda. — — — Vi gå hellre med öppen blick faror till mötes än låta oss med förbundna ögon av andra föras mot olyckor, som vi själva genom vaksamhet och klokhed kanske kunnat förekomma.»

Reservationen slutar med följande ord: »Man har slutligen för vårt inträde i förbundet fört fram det stora principiella skälet, att den tanke, som anses, trots allt, i detta ha fått åtminstone något förverkligande, är ett av mänsklighetens ädlaste uppsåt samt att vi inom förbundet långt mer, än om vi ställde oss utanför, skulle kunna bidra till att förbundet förvandlades från vad det är till vad det i civilisationens intresse borde vara. Härpå vilja vi giva det svar, att de män, som på ett så lysande sätt gjort sig förtjänta om sina länder genom den kraft de utvecklat till hävdande av deras intressen i världskriget, kanske just på grund därav haft svårt att organisera ett Nationernas förbund, där tillräckligt utrymme lämnades åt övriga staters berättigade intressen. Och enligt vår mening är det Sveriges plikt mot sig självt och mänskligheten att högt för hela världen förklara, att den föreliggande förbundsakten synes ersätta den förra jämviktspolitikken icke med ett tillfredsställande mellanfolkligt rättstillstånd utan med en internationell diktatur. Tydligare kunna vi ej göra denna förklaring än genom att vägra biträda den nya maktgrupperingen. — —

Ang. Sveriges ställning till Nationernas förbund m. m. (Forts.)

Den dag, då tillfälle kan givas oss att inträda i ett Nationernas förbund, som, under tillbörlig hänsyn till nationernas frihet och till kulturfolkens så vitt möjligt genomförda likställighet, söker förena dessa till samverkan för fredens upprätthållande och en fast internationell rättsordnings uppbyggande, skall finna oss färdiga att med tacksamhet och glad förhoppning giva stora offer för en sådan skapelse av folkens känsla för solidaritet och broderskap.» — — —

Dessa skäl framfördes emellertid förgäves. Riksdagen beslöt, att Sverige skulle inträda i Nationernas förbund. Vilken ställning jag för min del i denna nya situation ansåg mig böra intaga, framgår av följande slutord i min uppsats i en dansk tidskrift under rubriken »L'entrée de la Suède dans la Société des Nations». Dessa ord lydde i översättning: »De svenska statsmakterna ansågo alltså, att de starkaste skälen talade för vårt lands inträde i Nationernas förbund. Därav följde plikten för varje svensk medborgare att, så långt hans förmåga räckte, arbeta för förbundets utveckling i den riktning, att förbundet kunde på bästa sätt realisera den stora tanke, som bör besjåla detsamma.»

För min del tror jag mig kunna säga, att jag efter min ringa förmåga sökt fullgöra denna skyldighet.

I den dag, som är, stå vi emellertid inför frågan om förbundets reformering eller, kanske rättare sagt, inför problemet om Nationernas förbunds vara eller icke-vara. Innan vi bestämma vår ståndpunkt till dessa problem, böra vi söka för oss själva göra klart vad som kan ha varit den verkliga orsaken till den så att säga medfödda svaghet, som hämmat förbundets utveckling i en välsignelsebringande riktning; detta med allt erkännande av åtskilliga ljusa blad i förbundets historia.

Den reservation till särskilda utskottets betänkande, som jag nyss i vissa delar återgivit, är ägnad att därvid lämna oss en viss ledning. Förbundsakten utgjorde första avdelningen i den i juni 1919 undertecknade Versaillesfreden, och åtskilliga av dess bestämmelser bära tydliga spår av den anda, som gjorde sig gällande hos de segrande makterna. Vi böra ej heller glömma, att många stadganden i förbundsakten fått en formulering, som uppenbarligen var avsedd att lämna möjlighet för dem, som vunnit världskriget, att vid behov tvinga fram en tolkning, som tillgodosåge deras särskilda intressen. Till en tid vann man det avsedda syftet, men då segermakternas intressen så småningom började att visa sig sinsemellan stridiga i olika avseenden, har därav följt en alltmera tilltagande oförmåga hos förbundet att göra sig gällande. Den omständigheten, att den stora amerikanska världsmakten vägrade att ingå i förbundet, gav dess universalitet dödsstöten redan vid starten, och ett sorgligt bevis för förbundets bristande fasthet har varit, att makter gått ut ur förbundet eller hotat att göra detta, när de voro missnöjda med någon åtgärd från förbundets sida, som de ansågo strida mot deras nationella intressen. Den starkaste påfrestning, för vilken förbundet varit utsatt, är den, som föranletts av den italiensk-abessinska konflikten och som nått sin kulmen efter det italienska segertåget i Abessinien. De ekonomiska sanktionerna mot Italien enligt § 16 i förbundspakten, för sent beslutna och av åtskilliga förbundsstater åsidosatta, ha särskilt för de smärre staterna ådagalagt, att förbundet utgör ett bräckligt värn för deras säkerhet och frihet. Härtill kommer, att ett deltagande från deras sida i sanktionerna kan utsätta dem för krigiska förvecklingar, som de före inträdet i förbundet kunde undvika genom ett troget upprätthållande av sin neutralitet. Då frågan var före i riksdagen om Sveriges inträde i förbundet, tillät jag mig framhålla, att det av Sveriges dåvarande regering såsom en fördel för Sverige angivna förbehållet, att vi ej voro skyldiga deltaga i militära sanktioner, i en viss situation kunde förvandlas till en skada

Ang. Sveriges ställning till Nationernas förbund m. m. (Forts.)
för vårt land, då vi ju därigenom uppenbarligen blivit berövade rätten att erhålla militär hjälp, om vi anfölles. Ett dylikt anfall kunde alltför lätt för-
anledas av ekonomiska sanktioner från vår sida mot t. ex. en stormakt, vars besittningar lågo i närheten av vårt land.

Att överhuvud taget en bristande tilltro alltmera gjort sig gällande beträffande värdet av förbundet, då frågan gäller de särskilda staternas säkerhet, synes mig framgå av att, medan man i Genève grubblar över den juridiska tolkningen av förbundsaktens särskilda bestämmelser samt diskuterar alla möjliga juridiska finesser, så ha hos alla de stater, som söka ledning mera av händelsernas realitet än av tron på överenskommelsers bindande kraft, en mäktig nationell försvarsvilja gjort sig gällande. Diskussionerna i Genève ackompanjerar i dessa stater av öronbedövande ljud från vapenfabrikerna och taktfasta steg från växande skaror av män, som göra sig skickliga att försvara ett älskat fosterland.

Vilken ställning bör vårt land intaga i det nuvarande kritiska läget? I konsekvens med den ståndpunkt, jag städse intagit med avseende på vår utrikespolitik, skulle jag vilja förorda att vi iakttaga försiktighet och sålunda undvika alla frestelser att söka taga något slags ledning. Vad frågan nu i själva verket gäller är mindre Nationernas förbund och dess bindande normer än åstadkommandet av ett avvägande mellan särskilt stormakternas stridiga, mer eller mindre berättigade intressen. Lösningen av detta spörsmål kan ej ske genom juridiska formler utan genom ömsesidiga eftergifter under trycket av hela det maktkomplex, som står till förfogande för de underhandlande staterna. Det gäller för oss att i denna intressekamp icke sträcka för långt fram våra fingrar, ty då kunna vi till rikets olycka lätt fastna vid den ena eller andra maktpolen.

Vad åter angår själva Nationernas förbund, saknar enligt min mening Sverige all anledning att rusa ur denna internationella sammanslutning. Då vi anmodades inträda i förbundet, hade vi, såsom jag nyss angivit, bort genom ett avslag ställa segermakterna inför vår allvarliga uppfattning om förbundets oförmåga att med den anda och med de bestämmelser, som vi anmodades utan vidare godkänna, bidraga till rättens och fredens stadigvarande herravälde i staternas inbördes förhållanden. Att vi försummade detta tillfälle är emellertid icke ett skäl för oss att utan vidare övergiva förbundet, allraminst under dess nuvarande svåra kris. Tvärtom måste vi tills vidare stå kvar i förbundet och liksom hittills uppfylla de förpliktelser, som enligt pakten åligga oss. Vad särskilt de ekonomiska sanktionerna angår, böra vi avhålla oss från att ensidigt upphäva desamma. Å andra sidan ha vi att taga oss väl till vara för att kräva deras skärpande, ty därmed kunna vi mot vår vilja komma att bidraga till utbrottet av ett världskrig, vars största börda faller på andra makter, medan vi själva genom försummandet av vårt försvarsväsen satt oss ur stånd att fullgöra vår moraliska förpliktelse att taga de naturliga konsekvenserna av en dylik politik. Jag har som svensk aldrig kunnat frigöra mig från en skuld känsla över att de tre nordiska rikena ansvarslöst gått i riktning mot avrustning under senaste årtionde.

Vad därefter angår frågan om ett reformerande av förbundet, så håller jag före, att det kommer att dröja länge, innan någon fruktbarande diskussion om reformernas innehåll kan komma till stånd mellan förbundets medlemmar. Ett allvarligt meningsutbyte i detta avseende kan ske först sedan de storpolitiska frågor, som för närvarande äro på dagordningen, blivit reglerade. Under tiden får väl Nationernas förbund föra en mera anspråkslös tillvaro. Att utan vidare upphäva förbundet genom medlemmarnas utträde ur detsamma, för att sedermera söka skapa ett nytt förbund med stadganden, ägnade att möjliggöra

Ang. Sveriges ställning till Nationernas förbund m. m. (Forts.)
realiserandet av dess stora uppgift, vore enligt min mening att göra mera våld än nöden kräver. Innan man efter moget övervägande kommit till ett slutligt resultat i fråga om förbundets fortvaro eller beskaffenhet, bör man ej göra sig av med den plikttrogna byråkrati, som i själva verket utgör den fasta och centrala punkten i förbundets tillvaro. Jag har vid deltagandet i förbundets arbete fått det intrycket att denna byråkrati, så att säga, är den skolade och erfarna orkester, som varit förutsättningen för att förbundets delegerade under sina besök i Genève kunnat utföra sina mer eller mindre värdefulla glansnummer. Denna byråkrati, som för övrigt redan bidragit till att skapa åtskilliga verksamhetsfält för förbundet, som icke intimt sammanhånga med dess egentliga uppgift, är en alltför väsentlig beståndsdel av förbundet för att sönderbrytas, innan man efter allvarlig prövning kommit till en bestämd uppfattning, huruvida förbundet, reformerat eller icke, skall bestå eller definitivt skjutas åt sidan för återgång till en internationell ordning, vilken under långa tidsperioder lyckats bevara en världsfred, som förbundet under sin knappt suttonåriga tillvaro fört bort nästan till avgrundens rand.

Herr Nerman: Kammarens fyra stora partier ha nu uppfört sin nationella tablå: Sverige och Nationernas förbund. När jag som representant för socialistiska partiet — det enda som principiellt står på en annan linje än de andra, de fyra stora — sent omsider får ordet för ett inlägg i debatten, tar jag det i den klara insikten om, att den föreliggande frågan om Sveriges ställning till Nationernas förbund är en svår och fruktansvärt allvarlig fråga och att man därför i känslan av stundens allvar måste undvika alla överord. Men jag gör det samtidigt i medvetandet av att man är skyldig både medmänniskor och eget samvete att tala rent ut utan all diplomatisk maskering.

Herr Bagge har tagit upp frågan om Sverige och Nationernas förbund i dess helhet. Utrikesministern har svarat och alla de stora partierna ha deklarerat i enlighet med honom, att Sverige bör stå kvar i Nationernas förbund och där söka medverka till att lösa dess allvarliga kris. Den goda viljan är vacker, men jag har den uppfattningen att den i det här fallet är bortkastad. Jag ber att närmare få motivera den uppfattningen.

I den föreliggande situationen ställer sig ganska naturligt först den frågan: varför gick Sverige in i Nationernas förbund? De som avgjorde Sveriges inträde ansågo att det skulle ge landet större säkerhet, liksom att Nationernas förbund överhuvud var ett värn för freden. Vi revolutionära socialister hade inte den uppfattningen utan bekämpade inträdet i Nationernas förbund energiskt, och det parti, jag tillhör, röstade i riksdagen däremot, liksom vi stämpade förbundet som en sammanslutning för de imperialistiska segermakternas intressen. Men jag erkänner, att det fanns vid det laget, 1920, en relativt imponerande samling stater bakom Nationernas förbund, en maktallians av Frankrike, England, Förenta staterna, Italien, Japan, alla den tiden demokratier eller åtminstone icke diktaturer. Återstod av stormakterna Tyskland, som då var demokratiskt, och Ryssland, som hade störtat tsarism och kapitalism. Jag erkänner, att i det laget fanns det något av morgonluft efter krigets natt — för dem nämligen, som trots allt trodde på det gamla ekonomiska och statliga systemet. Det var läget då. Jag kommer strax till läget nu.

Men så kommer nästa fråga, frågan nummer två: vad har Nationernas förbund betydtt för freden och de enskilda staternas, särskilt de små staternas, säkerhet?

Historiken kan tyvärr inte bli vacker, trots herr Åkerbergs ljuspunkter. Han tröstar sig med att det kunde i varje fall varit värre, och det är ju också en tröst. Jag skall inte komma med någon statistik på hur många hundra sam-

Ang. Sveriges ställning till Nationernas förbund m. m. (Forts.)
 manträden och resolutioner Nationernas förbund har ägnat avrustningen respektive nedrustningen, hur många ton papper statsmännen där ha pratat till fredens fromma. Jag behöver bara konstatera, att i stället för avrustning eller nedrustning ha vi fått den vildaste upprustning, ett panikartat förberedande av det nya världskriget. Jag påminner också om, hur Nationernas förbund redan sitt första år begick den föga hedrande handlingen att genom bojkott söka svälta ut det revolutionära fattiga Ryssland. Vad de enskilda förbundsstaternas säkerhet beträffar påminner jag om de mest uppmärksammade händelserna. Det var först det fascistiska Italiens debut i Nationernas förbund med bombardemanget av Korfu 1923, där en hel del små barn mördades. Vad gjorde Nationernas förbund? Ingenting. Den svenska socialdemokratiens ledare yttrade härom till en fransk tidning: »Av hänsyn till italiernarnas häftiga känslor har förbundet undvikit att allt för mycket stöta dem för huvudet.» Den taktiken kan sägas ha varit Nationernas förbunds hela tiden. Det var i det sammanhanget det socialdemokratiska huvudorganets kåsör skrev:

»Vi äga förvisso alls ingen grund till oro för Nationernas förbund. Ty sitter det bara helt spakt och stilla, så gör nog ingen stormakt det illa.»

En annan dokumentering av Nationernas förbunds betydelse för överfallna medlemmar gavs vid Japans överfall på Kina, bägge vid den tiden kamrater i Nationernas förbund. Där vågade Nationernas förbund ett år efter det brottet mot Nationernas förbunds pakt hade begåtts konstatera, att det hade begåtts och att Japan hade begått det, och så — utgick Japan ur Nationernas förbund. När det gick så enkelt och strafflöst att bryta paktens, så fortsatte Mussolinis Italien, där känslorna allttjämt äro mycket häftiga, med att angripa sin förbundsbroder Abessinien. Den abessinska tragedien är inte enbart abessinsk. Den är en tragedi för hela mänskligheten, en tragedi där Nationernas förbund ingalunda spelar hjältens roll. Sedan man hade låtit Italien under ett halvt år öppet planera överfallet, ja hjälpt Italien med alla materiel, vapen, olja, etc., stämplade man visserligen Italien som angriparen, när kriget formellt utbröt, men ledande statsmän upprätthöllo hela tiden vänskapen med angriparen, och de två ledande ländernas regeringar planerade rentav öppet en »lösning» av frågan, som gick ut på att stycka det angripna landet och ge en stor del av det åt angriparen. Ja, än mer: allttjämt, den dag som är, levererar man fritt all den olja Italien behöver för att utföra sin »kulturgåring» i Abessinien.

Detta faktum — Nationernas förbunds hållning till kriget i Afrika — är så upprörande och har så upprört alla enkla, odiplomatiska, mänskliga människor, att man får ursäkta, om tron på Nationernas förbund som ett rättens instrument definitivt har slocknat hos massor av människor, som in i det sista hade illusionen att stater och en samling av kapitalistiska stater kunde representera moral och moraliska värden. Man vet nu, hur Nationernas förbund skyddar medlemmar som förlita sig på förbundet.

Slutligen har nazismens Tyskland, utan att Nationernas förbund förmått vidta något däremot, brutit flera avtal och genomfört en oerhörd upprustning, som i sin tur har hetsat grannarnas upprustning vidare. Nazismens Tyskland står snart färdigt att följa sin broder Italiens lyckade föredöme och anfalla någon svag granne.

Jag nämnde nyss, vilka stater som stodo bakom Nationernas förbund, när det föddes, och hur de för troende själar kunde te sig som en fredens morgonrodnad.

Ang. Sveriges ställning till Nationernas förbund m. m. (Forts.)

Hur ser det nu ut i och kring Nationernas förbund? För det första kom aldrig Förenta staterna med. Amerikanska senaten förkastade förslaget om inträde fjorton dagar efter det att Sverige hade anslutit sig i fast tro att även Förenta staterna skulle bli med. Redan 1922 försvann vidare demokratin i Italien för fascismen. 1933 blev Tyskland, som under tiden hade kommit med i förbundet, nazistiskt och utgick. Japan hade gått ännu tidigare. Av det ursprungliga sällskapet kvarstå bara två demokratiska stormakter — Frankrike och England. Det finns inget att invända mot vad en ledande folkfrysinnad tidning skrev häromdagen: »Man behöver bara göra tankeexperimentet, att Sverige inbjudits att åta sig paktens förpliktelser i ett sådant folkförbund och i en värld som den nuvarande helt dominerad av kapprustande diktaturer på språng efter rov, för att det bör vara klart, att de skäl, som avgjorde beslutet om vårt inträde, förtjäna en rätt grundlig prövning.»

Men kanske finns det hopp, att Nationernas förbund stora kunna reformeras och förbättras? Utrikesministern och de stora partierna hoppas det, ha åtminstone inget annat att göra än hoppas det. För övrigt har ju under tiden kommit en förstärkning, en stormakt av största betydelse — det nya Ryssland.

Man kan tänka sig en reformering åt två håll:

Antingen begränsar Nationernas förbund sina uppgifter. Det är det herr Bagge synes vilja, då han redan i sin interpellation säger, att det kan »befinnas ofrånkomligt, att Nationernas förbund, om det fortfarande skall kunna äga bestånd, måste bringa sin verksamhet i större överensstämmelse med de krav, som betingas av givna förhållanden, även om detta skulle i vissa hänseenden synas innebära en inskränkning av förbundets uppgifter och befogenheter.»

Detta betyder uttryckt i mindre diplomatiska fraser ungefär samma prutmän som då kyrkan för att inte överanstränga sin idealitet blundar för församlingens synder. Men jag undrar om det här hjälper att blunda i längden!

Antingen kan alltså Nationernas förbund pruta på sina krav, bli även officiellt mera platoniskt. Eller också kan Nationernas förbund — vad som finns kvar av Nationernas förbund — morska upp sig, stärka sin aktion, skärpa sanktionerna mot Italien. Det torde för närvarande vara den socialdemokratiska linjen, inte regeringsmässigt, men partimässigt och ute i propagandan.

Det råder väl knappast något tvivel, att det blir herr Bagges linje som kommer att segra — trots åtminstone tidigare ärlig vilja hos den sovjetryska regeringen, hos den franska folkfronten och hos brittiska Labour party. Herr Bagge är nog mera realist i det här fallet, när det gäller kapitalistiska stater.

Men herr Bagge är inte realist i ett annat fall, som han berör i sin interpellation, då han vill ha som »en vägledande synpunkt». att »det verkliga läget öppet fastslås». Jag förmenar, att ingen av alla talarna här i dag har öppet och allvarligt konstaterat det verkliga läget i världen. Den stora kapitalistiska pressen vågar inte säga folken sanningen. Ingen av herrarna har vågat se dagens kapitalistiska verklighet i ansiktet och beskriva den utan omsvep för oss och för svenska folket. Jag har inget patent på sanningen, men jag skall försöka att brutalt öppet ge vad jag tror man kan konstatera.

I en värld av inbördes på kniven konkurrerande, till tänderna väpnade stater finns å ena sidan en grupp mätta stater, som segrade i världskriget och alltså finna allting bra som det är, vilja smälta maten, vilja ha lugn. Med dem vilja de små demokratiska staterna också ha lugn. Vidare vill det nya Ryssland ha lugn. Det måste önska lugn för sitt uppbyggnadsarbete. Men å andra sidan finns det en rad stora makter, som kunna kallas de hungriga:

Ang. Sveriges ställning till Nationernas förbund m. m. (Forts.)

Japan, Italien, Tyskland, som onekligen ha suttit trängt och som därför ha blivit nazistiska. Ur den fattigdom, som inte den borgerliga demokratien kunde bemästra, kom fascismen, kom nazismen. Det går aldrig att förneka, att såväl Mussolini som Hitler äro äkta barn av den rövarfred, som ingicks i Versailles. Den borgerliga demokratien har inte kunnat hindra utvecklingen till fascism och rustningshets och nya krig, därför att den är borgerlig, förankrad i kapitalismens anarki, och därför att det inte finnes någon renässans för den demokratien. Hur kan man tro, att man ens kan bevara status quo på en ännu verksam vulkan?

I den fortgående upprustningen och tillspetsningen mellan världens stater fram mot det nya världskriget kommer nu det mycket märkliga världshistoriska faktum, som det kanske är diplomatiskt opassande att tala om här, men som ofrånkomligt hör till tavlan, att det hittills ledande imperiet i världen — Storbritannien — så tydligt är på historisk nedgång. För den nuvarande ordningens lugn och inte minst för de små makter, som ha knutit sitt öde till Storbritanniens, är detta en mycket allvarlig historia. Brittiska arbetarpartiets ledare Attlee uttalade häromdagen i svenska Social-Demokraten: »I alla Europas länder råder bara en mening: England är i utförsbacken.» Jag skall inte citera de mycket hårda ord den engelska arbetarledaren yttrar om brittiska regeringen i det svenska regeringsorganet. Men jag kan komplettera hans ord om Englands nedgång med vad jag i andra hand har hört en av Sveriges främsta industrimän yttra: Inom 10—15 år är England en stat av Holands typ.

I detta nu är faktiskt Abessinienfrågan som sådan ur världen. Nationernas förbund har fått en medlem mindre — på ett ganska originellt sätt. I fortsättningen är det inte frågan om Abessinienens självständighet — och jag tror, att mitt parti hela tiden med rätta har ifrågasatt, om det djupare sett någonsin har varit frågan främst om Abessinien. Nu gäller det öppet stormakternas intressen. Jag tror jag vågar spå, att inom rätt kort tid är motsättningen till Italien avvecklad — bara Italien förstår att moderera sig lite och inte är alltför segerrusigt. Det gäller så att återupprätta de normala förbindelserna med segraren och hans Abessinien. Sanktionerna komma att avskrivras. Än bättre: för att klara sina av krigsäventyret förstörda finanser får Italien lån av det internationella storkapitalet, som för Guds skull inte vill se fascismen falla för en bolsjevikrevolution. Och så kommer Mussolini att återinträda som en värderad broder och stödjepelare i Nationernas förbunds ledning för att skydda freden och de små nationerna i paktens anda! På så imponerande grund bygger kapitalismens folkförbund.

Det är en sällsam fredsfaktor, detta Nationernas förbund, så egendomligt beskaffad, att om man vill göra allvar av Nationernas förbunds pakt för freden — ja, då blir det krig. Mussolini hotade med krig, om man införde oljeembargot, och — då införde man inte oljeembargot, som, om det hade införts i tid, kanske hade omöjliggjort hela kriget. Fast det kanske lika gärna hade blivit krig ändå. Allt är ju möjligt i den nuvarande hushållningen.

Alltså: gör Nationernas förbund ingenting, så blir det krig, och gör Nationernas förbund något för att hindra krig, så blir det ännu säkrare krig. Är det inte något fel på ett sådant fredsinstrument?

Men om man följaktligen inte kan hindra krig genom Nationernas förbund, därför att det då blir större krig, vad skall man då egentligen med Nationernas förbund att göra? Och med dess sanktioner, som bara blevo en lek? Det är rentav frågan, om inte sanktionerna, i den form de fingo, i stället kommo att hjälpa fascismens Italien att sammansvetsa italienska folket kring Mussolini. Folkets Dagblad har hela tiden gjort gällande detta, och härom-

Ang. Sveriges ställning till Nationernas förbund m. m. (Forts.)

dagen uttryckte Dagens Nyheter samma tanke: »Folkförbundets protest blev Mussolinis största tillgång i krigspropagandan inom landet, segern över de värnlösa barfotalassarna i de abessinska bergen fick sin gloria av de femtiotvå folkförbundsstater, som bildligt talat blevo liggande på valplatsen.»

För mig är den enkla, klara sanningen den, att det aldrig kan skapas ett folkförbund av kapitalistiska stater, vilka ju till hela sin natur äro aggressiva och konkurrera på liv och död om jordens rikedomar. Detta är, såvitt jag förstår, socialismens syn på saken. Jag vågar tro, att kammarens socialdemokrater, kanske t. o. m. regeringens medlemmar, i sitt inre ge mig rätt i det. Och ändå sliter man ut sig, sliter både krafter och anseende, för en illusion. Det är dystert att se så mycket kraft bortkastad, som hade varit värd ett bättre mål.

Till sist ett par ord om den rent juridiskt-praktiska frågan: Sveriges ställning till Nationernas förbund. Under alla förhållanden är det en ytterligt svår sak att lotsa Sverige fram genom tider som dessa. Det är svårt, om Sverige lämnar Nationernas förbund, men mig förefaller det svårare, om Sverige står kvar i Nationernas förbund. De små staterna ha ingen verklig självständighet där, de ha inget att säga till om i sällskapet. De ha vidare ingen som helst säkerhet där utöver vad de annars skulle ha i en vanlig öppen stormaktsallians, alltså ingen som helst säkerhet för att de äro med i Nationernas förbund och dess pakt. Abessinien öde kan i morgon vara Danmarks, i övermorgon Sveriges. Den kollektiva säkerheten är omöjlig i ett kollektivt osäkerhetssystem som det nu rådande.

Härtill kommer vidare den synpunkten, att pakten redan har visat sig ohållbar med sin distinktion mellan ekonomiska och militära sanktioner. Sverige har visserligen redan vid inträdet reserverat sig mot deltagande i militära sanktioner, men vi veta hur det gick i fallet Italien: redan tillgripandet av allvarliga ekonomiska sanktioner, oljeembargot, skulle besvaras med krig från Italiens sida. I det läget återstår, raljerar en förut citerad folkfrisinnad tidning, en enda möjlighet: den att man underlåter att tillgripa sådana ekonomiska sanktioner, som angriparen vid hot av krig undanber sig.

Med här given motivering finner mitt parti det riktiga vara, att Sverige begär sitt utträde ur Nationernas förbund. Detta inte för att glädja de reaktionära, som därav vädra kompanjonskap med Tredje riket — jag är rädd att man kan få det ändå, via England — utan för att upprätthålla, om möjligt i samarbete med det övriga Skandinavien, en obrottslig neutralitets- och fredspolitik. Utrikesministern har nyss uttalat, att inte heller den vanliga neutralitetspolitiken ger mera trygghet. Han har utan tveivel rätt beträffande statligt garanterad neutralitet av den art, som ju har förekommit här och var. Men det är inte sådana papper jag åsyftar. Självklart behöver landet inte, därför att det står utanför Nationernas förbund, avhålla sig från »det internationella samarbetet», som utrikesministern talar om. Förenade staterna äro inte med i Nationernas förbund, men väl i det internationella samarbetet. Och sådant samarbete fanns före Nationernas förbund. Ja, jag finner det naturligt, att Sverige går i allians med de stater, som ärligt kunna antas vilja freden, därför att de behöva freden och till hela sin natur leva för freden — tills vidare Sovjetunionen, som är en sådan stat och som för sin del har störtat krigets upphov kapitalismen.

Jag har härmed pekat på den ena viktiga synpunkten, som talar för ett utträde ur Nationernas förbund: dess otillräcklighet som värn för Sveriges fred, ja, de faror ett fortsatt medlemsskap innebär. Till allra sist kommer jag till den andra stora viktiga synpunkten emot det nuvarande Nationernas förbund. Detta förbund har under 16 år tjänstgjort som en dimbildning, en

Ang. Sveriges ställning till Nationernas förbund m. m. (Forts.)
 krigsgas, som för massorna i världen har skymt det verkliga läget, givit dem illusionen att de kunde få fred och demokrati och lycka inom den kapitalistiska hushållningens ram. Nationernas förbund har, med de stora arbetarpartierna indragna däri, hindrat massorna att se den värld vi leva i, och det har hindrat dem att handla i egen verklig kamp för freden. I en så sällsynt situation som fallet Italien—Abessinien med hela jordens folk utanför Italien så ovanligt upprörda, med en arbetarklass som ville gå till effektiv bojkott på ett tidigt stadium mot Italien, har denna väldiga mänskligetskraft kvävts ned bakom kulisserna i Genève.

Jag tillåter mig sluta mitt anförande med att uttala den vissheten, som var hela arbetarrörelsens före augusti 1914, men som så stora delar av arbetarrörelsen glömde, när de blevo intresserade av den borgerliga staten: kapitalismens anarki är krigets rot, och freden få folken först när krigets ekonomiska system, kapitalismen, är störtat. Utrikesministern talar om vad han kallar »den allmänna rättsordningen». En socialist tror inte på en allmän rättsordning i en kapitalistisk hushållning, som med nödvändighet skapar *sin* »rättsordning» — och den ha vi en sorglig erfarenhet av. Det kommer med tiden ett Nationernas förbund, som är något annat och bättre än det nuvarande Nationernas förbund. Det kommer att skapas av folk, som ha störtat krigets hushållningssystem kapitalismen. Den saken visste hela arbetarrörelsen förr, och även om det kommer att kosta ohyggliga offer, innan arbetarklassen åter har lärt sig det, så är den vägen den enda för arbetarklassen såväl som för Sveriges folk och hela mänskligheten.

Herr Pauli: Herr talman! Jag är en uppriktig beundrare av herr Nerman, inte på grund av hans åsikter, men på grund av den eleganta form, i vilken han lyckas insvepa även den mest halsbrytande argumentation. Han upplyste oss nyss om att Nationernas förbund är en samling kapitalistiska stater. Sedan talade han om att den antikapitalistiska Sovjetunionen hade inträtt i Nationernas förbund. Sedan sade han, att vi borde utgå ur Nationernas förbund och ingå en allians med Sovjetunionen, som för egen del inte utgått ur Nationernas förbund! Jag anför denna lilla tankekedja bara som ett exempel på den underliga argumentation, som ledde fram till herr Nermans kategoriska slutsats.

Annars ber jag att få uttala min tillfredsställelse över herr Nermans föresats att inte yttra några överord — en föresats, som han ju dock inte lyckades hålla. Denna föresats var berättigad bl. a. ur den synpunkten, att vad som säges här i dag i den svenska riksdagen helt säkert kommer att bli föremål för åtskillig uppmärksamhet i utlandet. Vi kunna draga den slutsatsen redan därav, att den under de sista veckorna förda pressdiskussionen har varit ganska uppmärksam. Detta intresse för vad som säges från svensk sida beror inte därpå, att man i utlandet har några överdrivna föreställningar om vårt lands betydelse som militär eller politisk maktfaktor, utan det beror på att man på många håll har vant sig att betrakta svensk opinion i mellanfolkliga frågor såsom representativ för nordisk eller exneutral folkopinion och på att man är vänlig nog att anse dessa småstaters moraliska inflytande i världsangelägenheter vara en tillgång, vilken man bör behandla med en viss varsamhet och sätta ett visst värde på. Jag vill påminna om att ett av de mest ansedda engelska pressorganen, den stora tidskriften »Economist», mången gång visat prov på detta intresse för vad man säger och tänker i Sverige. Den uttryckte för en vecka sedan sitt stora intresse för de exneutrala utrikesministrarnas överläggningar i samband med rådsötet, och i dess allra senaste nummer finner man en anmärkningsvärd och något överdrivet pessimistisk artikel

Ang. Sveriges ställning till Nationernas förbund m. m. (Forts.)
angående stämningen här i Sverige. Det heter däri bl. a.: »Det abessinska försvarets slutliga sammanbrott och folkförbundets misslyckande att skydda en av sina medlemsstater mot ett oprovocerat angrepp från en militärt överlägsen makt ha i Sverige gett upphov till en agitation för utträde ur folkförbundet. Det finns en växande övertygelse, att folkförbundet är ur stånd att vara till någon verklig hjälp, för den händelse Sverige skulle utsättas för ett anfallskrig, men att å andra sidan folkförbundet en dag skulle kunna tvinga Sverige in i en politik, som stode i motsats till dess traditionella neutralitet.» Denna uppfattning om den växande stämningen mot Nationernas förbund har tidskriften tydligt i ej ringa mån byggt på Nya Dagligt Allehandas s. k. folkomröstning, och man måste ju säga, att det är en källa, som inte bör anses vara alltför tillförlitlig, när det gäller att bedöma den svenska folkopinionen i stort.

Vi måste emellertid komma ihåg, att när man på detta sätt från frisinnat engelskt håll ger uttryck åt sina farhågor för att även i de exneutrala länderna en sådan stämning växer upp i fråga om Nationernas förbund, så ha dessa farhågor ingenting att göra med den illvilliga och skadeglada inställning till Nationernas förbund, som ligger bakom många av de rop, som nu höjas: »Bort från Genève!» Men man har inte kunnat underlåta, i England liksom här, att konstatera det allvarliga slag, som har drabbat förtroendet till folkförbundet genom dess misslyckande att hejda det fördragsbrytande och omänskliga anfallskriget. Detta misslyckande kan, som utrikesministern nyss sade, varken fördöljas eller förskönas, men det vore å andra sidan verklighetsfrämmande och meningslöst att förklara, att vi redan nu befinna oss i en sådan situation, där allting är slut och ingenting annat återstår än att kasta förbundsyxan i Genève sjön, om jag så får uttrycka mig. Vad som nu kan konstateras vara slut, är ju abessiniernas militära motstånd. Annekteringen har proklamerats som ett fait accompli i Italien. Men om det är slut med det italienska anfallskriget, så är det därför inte slut med konflikten mellan Italien och Nationernas förbund. Den konflikten fortgår, så länge de av Nationernas förbund mot Italien inledda åtgärderna kvarstå, och det förefaller mig som om denna fråga om de inledda sanktionsåtgärderna är av i detta fall mera fundamental vikt än många av de här i dag uppträdande talarna tyckas ha ansett den vara. De inledda ekonomiska och finansiella sanktionerna ha ju visserligen, på grund av att oljesanktionerna ej tillgrepos, inte visat sig kunna hejda kriget på ett sådant stadium, att olyckan kunnat förhindras, men deras effekt är, som hans excellens utrikesministern visat, högst betydlig, och om de fortsättas, böra de i Nationernas förbunds hand kunna tjäna som ett icke föraktligt medel att visa, att krigiska vapen icke äro den enda maktfaktorn i vår nutida värld. Om detta finansiella tryck vidmakthålles, finnes det dock fortfarande en möjlighet att åstadkomma ett fredsslut, som icke går helt efter Mussolinis linje, utan närmare ansluter sig till folkförbundets anda och grundsatser. Skulle vi å andra sidan få bevittna, att folkförbundet följde de dåliga rådgivare — till vilka herr Bagge i någon mån tycktes vilja ansluta sig — som mena, att man skall slopa sanktionerna och följaktligen hjälpa erövraren att finansiera såväl krigskostnaderna som exploateringen av sitt nya imperium — då kunde det konstateras, att hela frågan om Nationernas förbunds ställning till den nuvarande konflikten kommit i ett annat läge. Då hade det verkligen inträtt en helt annan anledning för vårt land och andra länder att taga sin ställning till Nationernas förbund i övervägande än som för närvarande föreligger.

Det är därför, herr talman, som jag anser, att herr Bagges fråga inte har kommit i rättan tid. Den har kommit vid en tidpunkt, då den enda lämpliga parollen måste bli den, som herr Hamrin nyss uttalade: »Vänta och se!» Frå-

Ang. Sveriges ställning till Nationernas förbund m. m. (Forts.)

gan om kapitulation eller ståndaktighet måste först klaras upp i Genève, innan man överhuvud taget kan anse ett sådant övervägande, som herr Bagge har begärt, vara aktuellt. Det är först om det givna ordet brytes, som olyckan vidgas till en moralisk katastrof. Det har av en historiker sagts om romarna, att de under republikens och den liberala medborgarpolitikens tid — väl att skilja från deras nutida ättlingar — satte uppfyllandet av fördrag och utfästelser högre än en omedelbar fördel och att detta blev ett styrkebälte för deras utveckling. Det styrkebältet är också det väsentliga för den internationella republik, som heter Nationernas förbund. Vi hoppas och tro att det skall hålla. Men om det skulle brista, och förbundet därmed också brista sönder, så är en sak i alla händelser säker — det måste i en eller annan mera betryggande form byggas upp igen.

När man hör isoleringens evangelium predikas, så frestas jag att tävla med min vän herr Nerman i poetiska citat. Jag skall citera vad nationalskalden Esaias Tegnér år 1823 skrev mot förespråkarna för en nationell isolering: »Vi som leva i den yttersta Norden, vi som ha fjällen till murar och havet till vallgrav omkring oss, vi som stå på galleriet i Europas teater och skåda ned på den stora tragedien i söder — vad ha vi att göra med konflikter som ännu icke nått oss? Sådana frågor kunna göras av den sömniga trögheten och den själviska okunnigheten. Hur långt borta vi än må befinna oss — vi äro dock medlemmar av de civiliserade staternas stora samfund, vi äro ett skogskapell under Europas stora moderkyrka.»

Detta yttrade Esaias Tegnér år 1823. Om hans ord voro sanna då — hur mycket sannare äro de inte nu? Vi kunna aldrig mäla oss ut ur det europeiska samfundet, även om vi skulle följa de dåliga råd, som uppmana oss att nu mäla oss ut ur Nationernas förbund. Dess internationella samarbetstanke representerar det enda alternativet till djungelns lag, där allas hand är mot alla. Om Nationernas förbund gäller, kan man kanske våga säga, vad Voltaire sade om vår Herre, att om han icke finnes, måste han uppfinnas. Hur pass allvarligt Voltaire menade med detta må lämnas därhän. Men vi ha allt skäl att på fullaste allvar säga, att om det nuvarande Nationernas förbund skulle upphöra att finnas, så måste det uppfinnas på nytt — och det måste då få en bättre, ändamålsenligare och effektivare gestalt, icke den menlösa form av internationell diskussionsklubb och beskedlig registreringsapparat för fördragsbrott, som herr Bagge tycktes anse vara den ideala formen för ett nytt folkförbund.

Herr Hammarskjöld: Vid denna mycket sena timme skall jag yttra endast ett par ord.

I sitt interpellationssvar omtalade utrikesministern — jag vågar icke säga framstälde — tre alternativ, inför vilka Sverige, liksom andra länder, för närvarande står: första alternativet vore, att utträda ur Nationernas förbund, andra alternativet vore en reform av Nationernas förbund och tredje alternativet vore att låtsas om ingenting och låta det vara som det är. Om jag förstod hans excellens rätt, hade han mycket litet sympati för det tredje alternativet eller att låta allting vara som det är utan att göra någonting vidare. Och det kan man väl förstå.

Under de första 15 åren av sin tillvaro har Nationernas förbund icke en enda gång åberopat artikel 16 i förbundspakten — den artikel, som handlar om sanktionerna — oaktat det säkerligen har funnits många anledningar att göra det, en sak, som intygas av en så litet misstänkt person, som den kände folkförbundsvännen och förkämpen Bourquin. Och när förbundet på 16:e året gjorde ett försök att åberopa artikel 16 och att tillämpa sanktionerna, har

Ang. Sveriges ställning till Nationernas förbund m. m. (Forts.)

detta ju grundligt misslyckats. Det har misslyckats icke blott så att själva kriget kom till stånd, utan även så, att kriget har fullföljts till vad som åtminstone förefaller att vara ett för Italien segerrikt slut.

Jag vill inte tro, att det misslyckandet kan i någon mån förklaras eller föringas därav, att Abessinien, tvärtemot vad åtskilliga ansågo sig ha anledning att tro, inte kunde försvara sig självt under tre kvarts år, ty det har verkligen inte något stöd i paktens, att Nationernas förbund antingen skall *hindra* krig eller åtminstone inte tillåta, att det fortsätter *mer* än tre kvarts år. Under sådana förhållanden antar jag, att utrikesministern har de största sympatierna för det andra alternativet eller en reform av Nationernas förbund. Och det har jag för min del också, och detta av en grund, som kanske har berörts från något håll, ehuru inte fullständigt, nämligen utav den grunden, att vad framför allt måste önskas i dylikt fall är klara papper och sådana papper, att ingen därav blir bedragen och litar på det som inte är att lita på.

Nu har det ju visat sig, att medan man år 1914 talade mycket om en papperslapp, som bagatelliserades, så är det nu, kan man säga, hela travar med papper, som vigts, om inte åt förintelsen, så åt föraktet. För min del vill jag således säga, att om man kan få klara bestämmelser så att man vet vad man har att rätta sig efter, är detta det bästa, och Nationernas förbund, som ju har betydelse i många avseenden, bör då leva kvar. Men man bör inte ha ett Nationernas förbund med en pakt, som inger föreställningar om en trygghet, som inte existerar, och därigenom bedrager de mera lättrogna folken till att företaga eller undvika åtgärder, som de annars skulle ha underlåtit eller vidtagit.

Nu vet emellertid utrikesministern bättre än någon — jag tror, att han också antydde det — att det är lätt att tala om att reformera Nationernas förbund, men att det är synnerligen svårt att göra det, och därför måste man fråga sig: vad skall ske, ifall det visar sig, att någon reform av Nationernas förbund icke kan komma till stånd eller att reformen av Nationernas förbund icke blir sådan, att den kan tillfredsställa oss? Om det inte finns annat än de tre nämnda alternativen, är det då bara två kvar att välja på. Det ena är att låtsas om ingenting och låta det vara som det är, och det andra är att träda ut. Vad jag egentligen velat med detta mitt anförande är att framhålla, att om man än är aldrig så ivrig anhängare av en reform av Nationernas förbund, måste man tänka sig den möjligheten eller till och med sannolikheten, att en reform inte kan komma till stånd eller åtminstone inte i en sådan riktning, som man önskar.

Jag är visst icke någon motståndare till sanktioner, men jag vill veta, vad sanktionerna innebära, i fall det skall vara sanktioner, och hellre inga sanktioner än skensanktioner. Det är ju onekligen skensanktioner, när man inte vågar sig på att tillgripa andra sanktioner än sådana, som godkännas av den, mot vilken de äro riktade. På samma sätt är det ett sken, om man tror, att man genom sitt förbehåll att inte deltaga i militära sanktioner kommer ifrån risken för militära åtgärder. Det behövs ju endast, att man deltagar i eller vidtager ekonomiska sanktioner och den, mot vilken sanktionerna äro riktade, förklarar, att han möter detta med militäriskt våld. Då har man ingenting annat att göra än att antingen taga tillbaka sanktionerna eller också slåss.

Jag skall, som sagt, inte vara mångordig, utan har med detta egentligen bara velat framhålla, att saken inte är färdig med att man operar för reform av Nationernas förbund, utan man måste också tänka sig — låt vara, att den saken ligger i framtiden — hur det skall gå, om den reformen icke kan komma till stånd. Då vill jag tillägga, att den grupp av exneutrala makter, om vars bildande och sammanhållning utrikesministern inlagt så stor förtjänst, utan

Ang. Sveriges ställning till Nationernas förbund m. m. (Forts.)
 tvivel kan utöva rätt stort inflytande både i fråga om reformens tillkomst och reformens beskaffenhet genom att låta förstå, på det sätt som kan vara lämpligt, att en viss reform är villkor för dessa makters kvarstannande inom förbundet.

Herr Lindhagen: Jag begärde ordet endast för att få tillägga en sak, som glömdes i mitt förra anförande.

Regeringens ståndpunkt är för närvarande, såsom framgår av utrikesministerns svar i dag, att man fortfarande tror sig kunna åstadkomma erforderlig reform av Nationernas förbund med bibehållande av ofredens grundläggande orsaker. Man tror sig med andra ord fortfarande kunna trolla. Det är denna europeernas pacifistiska synvillia, som enligt min uppfattning och erfarenhet måste beivras och avslöjas, om något i stort sett produktivt fredsarbete, skall kunna komma till stånd.

Sandler medgav i dag, att det tyvärr gick så illa, att nedrustningen inte kom till stånd, men den kommer väl någon gång, fastän han syntes ej uppfattat, varför det ej ännu skett. Den kom inte till stånd, därför att den omöjligt kan komma till stånd, eftersom alla stormakter, som bestämma över folkförbundet, anse sig tvingade att ha rustningar mot varandra och kanske framför allt för att hålla sina undertryckta folk i Asien och Afrika under sin spira. Jag förstår inte detta. Tyvärr gick det inte nu, men det kanske går en annan gång, när vi ändå veta, att det inte kan lyckas utan att gå till grunden med problemet.

Jag måste upprepa mitt påpekande, att nationernas självbestämmanderätt icke beaktas så länge folkförbundet ej vill göra den frågan i hela dess vidd till sin av hänsyn till de stora makterna, som vilja behålla sina »kolonier», som det ganska irrationellt kallas, eller ha nya kolonier, som Italien och Tyskland. Om då småstater inte låtsas om att den frågans åsidosättande är en slagskugga i Nationernas förbund, så klappar visserligen exempelvis England vår utrikespolitik på axeln och säger, att det är bra gjort, att vi inte låtsas om dylik orätt, som ligger bakom spelet.

När skola vi komma fram till en annan och riktig ordning? Jag föreställer mig, att det måste ännu för Nordens del gå till på det sättet, att vi vilja vara med i ett folkförbund mellan folken, utan vilket en varaktig fred mellan stater och nationaliteter ej kan uppbyggas, men att det nuvarande måste omgestaltas. Men då tarvas väl att de nordiska folken till en början bilda en ny grupp för detta senare ändamål, varför de äga särskilda förutsättningar.

Nu har här hemma en gång inträffat något, som vi böra ta lärdom av. Det var åren 1920 och 1921 när Ålandsfrågan stod på dagordningen. Då ådagalade Norden ett *ensidigt* intresse för nationalitetsfrågan, som sedan komprometterade oss.

Sandler säger nu, att vi inte skola befatta oss med frågor, som vi ej ha intresse av, och därmed menar han naturligtvis, att vi inte skola oroa stormakterna med den försummade nationalitetsfrågan. Nämnda år fingo vi dock ett eget intresse av nationalitetsfrågan men insågo samtidigt, att den knappast kunde komma till sin rätt utan att också stödjas av den generella rättssynpunkten. Vad gjorde då svenskarna? Jo, i nordiska förbundet gingo de in med ett förslag och fingo sina kamrater i Norge och Danmark med sig på att låta förbundet vid sitt möte hösten 1920 besluta att uppfordra de tre skandinaviska regeringarna att verka för att i Nationernas förbunds akt inskrevs nationernas självbestämmanderätt såsom en grundval för en internationell rättsordning.

Jag har sysslat med nationalitetsfrågan ända sedan 1911 och väckt den i

Ang. Sveriges ställning till Nationernas förbund m. m. (Forts.)

skilda instanser, särskilt nordiska interparlamentariska förbundet och svenska riksdagen. Först svarade nämnda förbund, att det vore en sak, som inte intresserade förbundet. Den låg utanför dess uppgift. Men så kom världskriget, och då tillsatte förbundet en kommitté, bestående av Christian Lange och rektor Horst, som skulle avge utlåtande om kriget. I detta utlåtande förklarades bl. a., att nationernas självbestänningsrätt var en sak, som förbundet alltid intresserat sig för. Trots att förbundet kort tid förut, innan kriget utbröt, förklarat frågan ligga utanför dess verksamhetsområde. Sedan förkastade förbundet igen sin nya grundsats av andra uppfunna skäl. Men 1920 tillämpade förbundet som sagt sin omvändelse hösten 1914.

Sedan kom saken upp även vid 1921 års riksdag i följd av motion av mig. Tidigare hade där framställningen av mig i ämnet förkastats. Men vad inträffade 1921? Jo, båda kamrarna godkände en motion av mig i ämnet och fattade utan votering samma beslut som nordiska förbundet 1920. Den ende, som opponerade sig i denna kammare, var herr Borell, ordförande i det tillfälliga utskottet, och vidare i andra kammaren Arthur Engberg, som sade sig helst vilja yrka avslag men dock avstod därifrån.

Så gingo skrivelserna till regeringarna. Svenska regeringen med Ernst Trygger som utrikesminister avtog framställningarna. När sedan Ålandsfrågan lösts, på sätt som skett, och min motion i ämnet kom tillbaka till riksdagen, avslogs den igen på det gamla sättet.

Med andra ord: här stå vi i själva verket inför en svensk ståndpunkt, som varit och fortfarande är rättslös.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **Sandler**: Herr talman! I slutet av denna debatt skall jag begränsa mig mycket starkt.

Det har visat sig — och jag hade inte heller väntat något annat — att yrkandet på Sveriges utträde ur Nationernas förbund icke har aktualitet på något annat håll i denna kammare än hos herr Nerman. Vad jag särskilt behöll ur herr Nermans anförande var det alternativ, som han i allra största korthet antydde och som han skulle ha velat presentera i stället för den aktion, som har berett så många en besvikelse. Vad var det, herr Nerman antydde? Jo, i stället skulle man ha gripit till arbetarnas effektiva bojkott emot Italien. Ja, jag har ju aldrig kunnat begripa, att sanktioner skulle kunna bli vare sig bättre eller mera effektiva för att inte »borgarna» deltaga i sanktionspolitikens utförande. Nog om den saken.

I övrigt har ju resonemanget rört sig helt och hållet kring problemet om de slutsatser, som man kan draga av de vunna erfarenheterna i fråga om förändringar i Nationernas förbunds statuter eller verksamhetssätt. För min del har jag varit ganska reserverad i mina omdömen i dessa stycken. Jag har således beträffande de ekonomiska sanktionernas verkningsgrad uttryckt mig mycket mera förbehållsamt, än herr Bagge lade i min mun. Jag har i fråga om instrumentet och dess handhavande inte heller sagt det, som herr Hamrin hade läst ut ur mitt yttrande, att instrumentet är bra och att felet bara ligger i handhavandet. Jag finner det fullkomligt naturligt, att man har sagt under denna debatt, att det hade varit bra att få klarare besked, och jag finner mig gärna i den förebråelse, som möjligen kan ligga i det uttalandet. Jag finner mig gärna i den, därför att jag har den uppfattningen, att det skulle vara mycket litet påkallat att för närvarande söka, utöver vissa allmänna riktlinjer, precisera en svensk ståndpunkt i dessa problem. Jag är övertygad om att de behöva gnuggas åtskilligt ännu, och vid den prövningen kommer självfallet regeringen att begagna sig av de möjligheter till rådslag med riksdagens förtroendemän, som stå den till buds. Herr Bagge kan sålunda vara förvissad

Ang. Sveriges ställning till Nationernas förbund m. m. (Forts.)
om att han kommer att få i fortsättningen deltaga i denna prövning och själv bidra till svaret på de många frågor, som hans uppslag om ett sanktionslöst folkförbund med nödvändighet kommer att framkalla.

Jag tror, att det också är bra att då begagna tillfället att fråga herr Hammarskjöld med hans erfarenhet, om neutralitet var den kudde, mot vilken han varje kväll lugnt kunde luta sitt huvud. Vid framtida komplikationer befarar jag, att situationen kan visa sig mera invecklad än den var vid den tidpunkten. Jag har ansett det vara min skyldighet att påpeka nödvändigheten av att tänka sig in i även vad den situationen innebär, och jag slutar med att erinra därom. Även om jag väl förstår, att neutralitet kan bli nödvändig en gång igen, så kan väl ingen på allvar göra gällande, att neutralitet skulle vara den slutliga uppgift, för vars lösande statsmännen måste gå in, ty, mina herrar, att utöva neutralitet betyder ju faktiskt, att man misslyckats i den krigsförebyggande uppgift, som måste vara statsmännens främsta uppgift, och även om den uppgiften tid efter annan skulle visa sig vara dem övermäktig, så kan den självfallet aldrig skrinläggas.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet herr *Asplunds* motion, nr 438, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till statliga och kommunala beredskapsarbeten m. m.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran statsutskottets utlåtanden nr 4, 122 och 123, första lagutskottets utlåtande nr 42 samt första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtanden nr 7—10.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 265, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till fångvården m. m.; och

nr 267, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrade grunder för statsbidrag till vissa grenar av den slutna sjukvården m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Anmälades och godkändes sammansatta andra lag- och jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 269, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 4 och 5 §§ skogsvårdslagen den 15 juni 1923 (nr 212) m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Anmälades och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 270, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av strafflagen m. m.; och

nr 271, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 8 mars 1889 (nr 2) om straff för ämbetsbrott av präst och om laga domstol i sådana mål.

Anmäldes och bordlades

statsutskottets utlåtanden:

nr 124, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt statlig exportkreditgaranti;

nr 125, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till låneunderstöd åt vissa egnahemsägare i Göteborgs och Bohus län;

nr 126, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa stödåtgärder för den svenska sjöfartsnäringen; och

nr 127, i anledning av väckt motion om broanläggning över Svinesund m. m.; samt

bevillningsutskottets betänkande nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt giltighet av förordningen den 17 juni 1932 angående rätt för Konungen att åsätta särskild tullavgift.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 6.26 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.